

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra biblických věd

Vladimír Šuda

**Pojetí eschatologie v autentických listech
apoštola Pavla**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Mireia Ryšková, Th.D.

Nový Bor 2014

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Novém Boru dne 10.6.2014

Bibliografická citace

Pojetí eschatologie v autentických listech apoštola Pavla [rukopis]: Bakalářská práce/
Vladimír Šuda; vedoucí práce: Mireia Ryšková. – Nový Bor, 2014. 51 s.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá popisem „eschatologie“ v pojetí apoštola Pavla, a to v jeho autentických listech. Ještě před začátkem samotného popisu, či rozboru pavlovské eschatologie se v první kapitole provádí předběžné vymezení pojmu „eschatologie“, co se jím míní v běžném předporozumění. Dále následuje popis toho, jak byla chápána eschatologie ve Starém zákoně a její historická analýza v raném judaismu. Trochu podrobněji rozebírá tato kapitola den Hospodinův z pohledu starozákonního. Druhá kapitola popisuje pro Pavla charakteristické pojetí času, vyjádřené obratem „již ano a ještě ne“. Součástí této kapitoly je analýza dne Páně z Pavlova pohledu, který prezentuje v prvním listu Tesaloničanům. V třetí kapitole je popisována církev jako eschatologická veličina a následující kapitola líčí pozemskou realitu křesťanského života. Pátá kapitola (1 Kor 15) popisuje zmrtvýchvstání, jedno ze stěžejních témat apoštola Pavla. Závěr shrnuje nejdůležitější prvky Pavlovi eschatologie.

Klíčová slova

Eschatologie, den Hospodinův, církev jako Boží stavba, Boží soud, život z Ducha, zmrtvýchvstání.

Abstract

This bachelor thesis deals with the description of „eschatology“ in the Apostle Paul’s approach, namely in his authentic letters. Before the very beginning of the description or before the analysis of the Paul’s eschatology, there is a preliminary definition of the term „eschatology“ in the first chapter, what is meant by the term in a common preunderstanding. Further, there is the description of the eschatology and its former understanding in the Old Testament and its historical analysis in the early Judaism.

There is a more detailed description of the Lord's day in the perspective of the Old Testament. The second chapter depicts Paul's typical approach of time, expressed by the phrase „already yes and not yet“. The part of this chapter is also the Lord's day analysis from the Paul's point of view which is represented in the First Letter to the Thessalonians. In the third chapter there is the Church depicted as a eschatological value and the following chapter draws the earth reality of the Christian life. The fifth chapter (1 Cor 15) describes the Resurrection, one of the fundamental themes of the Apostle Paul. The conclusion includes the most important elements of the Paul's eschatology

Keywords

Eschatology, the Lord's day, the Church as the Lord's house, Divine justice, life from the Holy Ghost, the Resurrection

Počet znaků (včetně mezer): 98 254

Poděkování

Poděkování patří vedoucí práce Mirei Ryškové za její velikou trpělivost, ochotnou spolupráci a neocenitelné rady během vedení práce, dále mé manželce Ivetě a celé rodině za podporu.

Obsah

Úvod	6
1 Vymezení pojmu eschatologie	6
1.1 Eschatologie ve Starém zákoně	8
1.2 Eschatologie raného judaismu	10
1.2.1 Den Hospodinův	12
2 Již ano – ještě ne	14
2.1 Den Páně	15
3 Církevní obec jako eschatologická veličina	21
3.1 Působení Ducha svatého	22
3.2 Boží stavba – 1 Kor 3	23
3.3 Hymnus Filipánům	25
3.4 Člověk pod Božím soudem	30
4 Pozemská realita - Řím 8	31
4.1 Život Ducha	31
4.2 Boží děti	33
4.3 Jistota naděje	35
4.4 Plán spásy	36
4.5 Boží láska	37
5 Zmrtvýchvstání	39
5.1 Základ vzkříšení	39
5.2 Popírání vzkříšení – důsledky	40
5.3 Bůh všechno ve všem	41
5.4 Způsob vzkříšení	42
5.5 Smrt již nezvítězí	44
Závěr	46
Seznam literatury	49

Úvod

Trvalou součástí eschatologie je víra v návrat Krista, soudce živých a mrtvých, ve všeobecné vzkříšení všech lidí na konci světa. Nesmíme zapomenout na individuální soud po smrti a všeobecný soud na konci času, v dovršení stvoření v trojjediném Bohu a ve společenství s Bohem a věčný život. Čekání na Pánův návrat nás přivádí k zamyšlení nad vztahem mezi přítomností a budoucností, nad církví putující a Božím královstvím. Každé křesťanské pojednání vychází z události vzkříšení. Když se nad zmrtvýchvstáním zamyslíme, tak si uvědomíme, stejně jako apoštol Pavel, že v této události poslední věci už začaly a v jistém smyslu jsou už přítomny. Nauka o eschatologickém vzkříšení se ale nemůže omezit pouze na otázku oslaveného těla. Poselství o vzkříšení nám říká, že celý člověk, se svými dějinami a se svým světem, bude žít v eschatologickém království svobody a lásky.

1 Vymezení pojmu eschatologie

Cílem této kapitoly je předběžné vymezení pojmu „eschatologie“. Co se tímto termínem míní v běžném předporozumění? Termín „eschatologie“ vychází z řeckého výrazu *eschatos*, což znamená poslední, a to jak ve věčném, místním nebo časovém významu. Odtud se rozvine mozaika biblických zpráv, způsobů vyjádření víry a modliteb, které vyústí do učení „o posledních věcech“.¹ O pojmu eschatologie můžeme mluvit jako o skutečnostech časově či dějinně posledních, a proto i definitivně platných. Křesťanské předporozumění chápe pojem „eschatologie“ jako nauku o „posledních věcech“ člověka (smrt a posmrtný život, individuální soud, očistec, nebe, peklo) a světa jako takového (Kristův konečný příchod, vzkříšení mrtvých, universální soud).² Každé křesťanské pojednání o posledních věcech, jež se nazývá eschatologie, vychází vždycky z události vzkříšení: v této události poslední věci už začaly a v jistém slova smyslu jsou již přítomny. Eschatologii můžeme chápat také jako protějšek nauky o stvoření, totiž jako nauku o dovršení.

---

¹ NOBLE, Ivana. *Po Božích stopách*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2004, s. 215.

² NOVOTNÝ, Vojtěch. *Úvod k eschatologii*. Praha: KTF UK, 2011, s. 7.

Přívlastek eschatologický neoznačuje pouze všechny ty skutečnosti, jež „jako poslední“ nastanou po smrti. Bůh se eschatologicky, nezvratně a opravdově, přislíbil jako horizont, obsah a dovršení lidské existence. V adjektivní podobě hovoří eschatologie o významu nějaké skutečnosti, čímž se míní její trvalá platnost.

Takový význam měl pojem eschatologie již při svém vzniku v první polovině 17. století, kdy učenci zaváděli řadu dalších obdobných složených slov. Byl účelově vytvořen proto, aby jím mohl být označen teologický traktát pojednávající o zmíněných skutečnostech. Termín eschatologie se poprvé objevuje u lutherského teologa A. Calova (†1686), který jím míní pojednání o smrti, zmrtvýchvstání, soudu a dovršení světa. V devatenáctém století se pak Scheiermacherovou zásluhou eschatologie dostane do obecného teologického názvosloví.³ Z teologie byl daný pojem převzat i do religionistiky a filosofie.

---

³ NOBLE, Ivana. *Po Božích stopách*, s. 215.

1.1 Eschatologie ve Starém zákoně

Různá hlediska eschatologie se v průběhu starozákonního zjevení objevují postupně. Vždy směřují či své ohnisko mají v sebezjevení Boha jako spásy svého lidu. Tato spása se děje uprostřed dějin.

Tyto aspekty eschatologie vyplynuly z konkrétnějšího poznání a chápání zjeveného Boha a z dějinných zkušeností izraelského lidu. Stále znovu a znovu se vyvíjí nejen individuální eschatologie, která je spojená se vzkříšením mrtvých, ale i ekleziální eschatologie, která chápala vyvolený národ jako nezničitelné znamení a nástroj spásné Boží vůle.

Hospodin je zakoušen jako vlastní původ a garant spásy.⁴ Starozákonní člověk chápe Hospodina jako toho, kdo daruje zdraví, dlouhý život, šťastnou rodinu a zachovává rod. Nesetkáváme se zde s myšlenkami, které by reflektovaly posmrtnou spásu na onom světě. Představa vládnoucího Boha, Hospodina, který vládne dějinám, se potvrzuje v jeho spásném jednání při záchraně Izraele z egyptského otroctví. Podobně před vyjitím z Egypta zakoušel Abrahám Boží požehnání v zaslíbení země a v povolání stát se praotcem velkého národa.⁵

Věrnost a milosrdnost Hospodina se projevila i jeho výrokem: „Jsem, který jsem – tj. Jsem zde pro vás“.⁶ Z tohoto jeho výroku je jasně patrna garance budoucnosti. Hospodin nepřestane přebývat uprostřed svého lidu.⁷ I když ho Izrael zrazuje, selhává vůči jeho závazku, Bůh stále nabízí mesiánské zaslíbení spásy.

Před zničením severního království a před babylonským exilem se ještě nesetkáváme s eschatologickou představou, že by budoucnost mohla zahrnovat definitivní konec dějin.⁸ Budoucnost je chápána jako nekonečný horizont, kde se odehrávají různé události. Bůh je stále chápán jako ten, kdo soudí a trestá nebo naopak připravuje vítězství, záchranu a požehnání.

---

⁴ MÜLLER, Gerhard L. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 542.

⁵ Gn 12

⁶ Ex 3, 14

⁷ Nm 23, 21

⁸ MÜLLER, Gerhard L. *Dogmatika pro studium i pastoraci*, s. 543.

Nastávají velké katastrofy v dějinách Izraele a tím se mění i představa o vztahu lidu k Bohu. Na scénu dějin vystupují výrazy jako soud a trest, a to ve smyslu odvrácení Izraele od Boha spásy a požehnání. Tento typ eschatologie se nazývá prorockým. Stojí na vizi budoucnosti pro tento život a pro tento svět, jak ji proroci slibují.⁹

V judaismu se pak postupně objevuje v 2. stol. př. n. l. apokalyptická eschatologie. V její koncepci je nastolení radikálně nové skutečnosti mimo tento čas a prostor. Cíl dějin leží mimo dějiny samé a zjevuje se v definitivním soudu Božím, jak nad světem, tak i jednotlivcem.¹⁰ Jak už jsme mohli číst u Tritoizajáše v 6. stol. př. n. l.: „Hle, já tvořím nová nebesa a novou zemi“.¹¹ Tato nová naděje a samozřejmě i víra přináší také nové chápání času za hranicí smrti.

---

⁹ NOBLE, Ivana. *Po Božích stopách*, s. 172

¹⁰ RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského*. Praha: Karolinum, 2010, s. 218.

¹¹ Iz 65, 17a.

1.2 Eschatologie raného judaismu

Dějiny se snaží dát různým událostem jednotící témata. Mezi ně, v Písmu Starého i Nového zákona, bezesporu patří témata zaslíbení, smlouvy, spásy a záchrany. Například příběh odchodu z Egypta představuje v dějinách Izraele jedinečnou událost, která se neopakuje a trvá jednou provždy. Tyto texty současně přibližují jak události, tak zároveň jejich smysl v paměti vyvoleného lidu. Právě vyvedení z Egypta je toho klasickým příkladem. Jedná se o zakládající událost pro Izrael, již si budou všechna další pokolení připomínat, slavit a tím zpřítomňovat.

Ve středu deuteronomického vyprávění dějin Izraele jsou jak dějiny slávy, tak dějiny úpadku. Texty, které o tom hovoří, pracují s časem dějin. Tento čas se stává časem požehnání, jestliže je Izrael věrný Hospodinu, ale mnohem častěji je časem soudu, tragickým časem, ale zároveň časem naděje a očisty. Je tu naděje, že Hospodin zasáhne do běhu dějin, pomůže znovu svému lidu a vysvobodí jej. Toto téma můžeme najít v knize soudců.¹² V textu se dočteme, že Izrael porušil smlouvu s Hospodinem, když mu byl nevěrný a tím zhřešil. Izrael padne do rukou nepřátel a volá o pomoc. Hospodin zasáhne, protože je Bůh věrný, a toza každých okolností. Hospodin zachovává platnost zaslíbení i v době nepříznivé pro vyvolený národ. V tom můžeme vidět už onen eschatologický přesah. To, co jsme našli na počátcích dějin Izraele v zaslíbené zemi, se opakuje, když čteme o rozpadu severního království (722 př. Kr.) nebo o pádu Jeruzaléma a o dobytí Judska (587 př. Kr.). Jistou nadějí, že Hospodin pomůže svému národu, lze spatřit v dodatku, jenž hovoří o omilostnění Jojakína, judského krále v babylonském zajetí.¹³

Izrael je dobou exilu upevněn. My víme z knih proroka Jeremiáše¹⁴, že celkový počet deportovaných z Jeruzaléma a Judska nebyl vysoký, jednalo se asi o 4600 lidí. Byla to ale špička národa, řemeslníci, písaři, kněží, zkrátka mozek národa. Izraelité jsou vytrženi ze své země. Nabuchodonozor počítal s tím, že když rozbil chrám, tak je Bůh Izraelitů poražený a oni k němu přilnou jako ke svému panovníkovi, který je později použije. Domníval se, že se Izraelité stanou součástí jeho říše. Izraelité si ale uvědomili, že Bůh je transcendentní, že ho nemůžou spojovat s jedním zřízením, s jedním národem, s malou zemí, s chrámem, ale že je to Bůh stvořitel, Bůh celého světa a on má natolik

---

¹² Sd 2,7.10b-18

¹³ 2Kr 25,27-30

¹⁴ Jerem 52,28-30

moci a síly, aby je zachránil a přivedl zpět. V exilu nemají chrám, ale mají proroky, kteří mají slovo. Do exilu dominoval kult chrámu a teď začíná dominovat slovo - učení. Izrael je lidem, který naslouchá Hospodinovi. Je to zřetelně vidět, když se Izraelité vrátí po několika dekádách zpět domů. Nacházejí v rozvalinách chrámu svitek Tóry a s obrovským dojetím jej vyzvednou, shromáždí se a připraví Ezdrášovi pódium. Ten na něj vystoupí a mnoho hodin poté předčítá ze svitku zákona. Lidé pláčou dojetím.

Izraelité se vrací, aby znovu obnovili nejen chrám, ale i svůj náboženský, společenský a politický život.¹⁵ Vrací se s vírou v Hospodina jakožto stvořitele světa a posledního soudce všech národů. Jejich Bůh je zároveň Bohem všech ostatních. Dějiny Izraele se stávají teologickými dějinami celého světa. Nicméně, vedle naděje na tento život, ale také naděje na budoucnost, objevuje se zde i téma soudu.¹⁶

Doba exilu přináší nová témata. Izrael si klade otázky týkající se počátku, ale i konce světa. Pád Jeruzaléma, zničení chrámu a následné babylonské zajetí, odklad očekávaného zlatého věku a návratu na Sión, o němž hovoří Deuteroizajáš, pronásledování, které zachycuje kniha proroka Daniela, a druhé zničení chrámu v roce 70 po Kr., to vše dává povstat novému typu očekávání vykoupení. Ve Starém zákoně najdeme dva základní tyty eschatologie: prorockou a apokalyptickou.

Prorocká eschatologie stojí na vizi budoucnosti pro tento život a pro tento svět, jak ji proroci zaslubují: konec násilí a nespravedlnosti mezi lidmi, konec chudoby a nová harmonie nejen ve společnosti, ale i v přírodě.¹⁷ Hospodin jakožto vládce nad mocnostmi zla promění tento svět v lepší místo k životu. Rozsáhlou vizi budoucnosti nabízí i prorok Ezechiel. V judaismu se pak postupně objevuje apokalyptická eschatologie, která se soustředí na vizi „jiného“ světa. Jak čteme u Tritoizajáše: „Hle já tvořím nová nebesa a novou zemi“.¹⁸

Izrael prožíval drama nejistoty, kterou představuje přerušení přátelského vztahu k Bohu, pokud se nepřekročí hranice smrti. Vyvolený národ postupem času začíná chápat stvoření a dospívá k přesvědčení, že Bůh panuje nad vesmírem i dějinami a že nenechá v moci smrti ty, které si vyvolil a kteří v něj mají důvěru. Ale jak to Bůh udělá, jak

---

¹⁵ Neh 1-2; 4,1-10; Ag 1-2; Zach 1-8.

¹⁶ NOBLE, Ivana. *Po Božích stopách*, s. 171.

¹⁷ NOBLE, Ivana. *Po Božích stopách*, s. 172

¹⁸ Iz 65,17n

zachová svou věrnost svým oddaným následovníkům, to zůstane na delší čas tajemstvím.

Podle jednoho možného chápání nejstarší fáze izraelského náboženství, naděje na odplatu v budoucím životě nehrála v motivaci morálního chování tak moc zvláštní roli, a sice proto, že tato naděje byla teprve v zárodečném stavu.¹⁹ Naděje, jak se zdá, se upínala především ke kmenové pospolitosti a ve spojení umírajících s jejich předky. V tom smyslu promlouvá David, když hovoří o svém zemřelém dítěti.²⁰ Vládne přesvědčení, že do šeolu, do místa temnoty a nečinnosti, sestoupí všichni, jak zlí, tak dobří²¹. Je to místo, které je v protikladu k životu, jelikož tam není možno chválit Boha. Podle staroizraelského pojetí umírá celý člověk; jeho duše (nefeš) existuje sice v podsvětí i nadále, ale v podobě jakéhosi stínového bytí, které nezasluhuje jména život.²²

Nicméně postupem času vyvstávalo jiné pojetí světa, které předpokládalo, že Bůh panuje nejen nad smrtí, ale je též vládcem i v podsvětí. Tato myšlenka je zřetelná především v žalmech, které podávají svědectví o tom, že Hospodin neopouští ty, kteří v něho důvěřují a žijí podle jeho přikázání. Mnohem dříve, než se začala prosazovat naděje na vzkříšení, žila už ve víře Izraele myšlenka, že Boží věrnost spravedlivým nemůže být přerušena.²³ Naději, že lidé spící „v prachu země“ procitnou k novému životu, lze s jistotou doložit poměrně pozdě, až v době makabejských válek.²⁴

1.2.1 Den Hospodinův

Období raného judaismu je přibližně ohraničeno obdobím od 2. stol. př. n. l. do 1. respektive až 2. stol. n. l. V této době se rozvíjí kolektivní i individuální eschatologie, mesiánská očekávání apod.²⁵. Den Hospodinův bychom mohli nazvat dnem trestu vůči Izraeli i vůči jeho nepřátelům. Právě starozákonní proroci začali připomínat den Boží, v němž Bůh změní chod dějin. Zároveň tento den vyjadřuje naději pro chudé a pro

---

¹⁹ PAPEŽSKÁ biblická komise. *Bible a morálka*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 162.

²⁰ 2 Sam 12,23

²¹ Ez 32,18-31

²² KREMER, Jacob. *Budoucnost zemřelých*. Praha: Vyšehrad, 1995, s. 16.

²³ Žl 16,8-11; 17,15; 49,14-16

²⁴ KREMER, Jacob. *Budoucnost zemřelých*, s. 22.

²⁵ HŘEBÍK, Josef. *Jak se utvářel Nový zákon*. Praha: Pastorační středisko, 1997, s. 2.

utlačovaný vyvolený lid. Hospodin zakročí v dějinách, zahladí každou nespravedlnost, přivede zpět rozptýlený lid a obnoví slávu Jeruzaléma.

Pokračující dobou mají texty více eschatologickou povahu, existují vedle sebe různé představy Božího zásahu do dějin vyvoleného národa. Některé texty z knihy Izaiáš (kapitoly 24 – 27) popisující Hospodinův soud nad světem, zničení nejmenovaného města či eschatologické písně zachráněných, se často označují jako „Izaiášova apokalypsa“. Tyto kapitoly netvoří žádný literární celek a jako apokalyptické je lze označit jen s velkými výhradami.²⁶ Charakter knihy Joel, která je také předstupněm apokalyptiky, není snadné určit. Mimo jiné obsahuje obšírná eschatologická líčení (zvláště ve 2,1 – 11).²⁷ Den Hospodinův má u tohoto proroka děsivý charakter, Hospodin přichází, aby trestal jako panovník a velitel mocného vojska, před nímž nelze uniknout.

Na ně navazuje apokalyptická literatura určovaná eschatologickým očekáváním, které se od starozákonní eschatologie v některých bodech zásadně liší. Především tu jde o očekávání budoucího Božího jednání, jež povede k obratu v osudu Izraele a to ne v rámci dějin tohoto eónu, ale právě jako konec věku tohoto světa a nástup nového.²⁸ V křesťanství je den Hospodinův spojen s druhým příchodem Ježíše Krista.

V prorocké tradici jde o Boží soud a záchranu v rámci dějin tohoto světa. Boží zásah způsobí nastolení rajskeho stavu míru a pokojného soužití. V Mesiášském království už nebude boj o život, ale bude tam dosud nepoznaný pokoj (srov. Iz 11,1 – 11). Celá země bude mít správný vztah k Bohu.²⁹ Královský, davidovský mesiáš vše toto učiní.

V apokalyptické tradici je záchrana záležitostí budoucího věku, je to záležitost kosmického dosahu, vše bude proměněno, starou skutečnost nahradí nová země a nové nebe. Zmizí vše minulé, zlo, faleš, modloslužba, úzkost a bída starého věku. Všechno bude nové. Budou *nová nebesa a nová země*. Stvoří je - jako na počátku (Gn 1) - Bůh Izraele. Radikální tvůrčí Boží zásah změní vše, nastane doba spásy.³⁰

---

²⁶ RENDOLF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny*. 3. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 244.

²⁷ Tamtéž, s. 274.

²⁸ Tamtéž, s. 164.

²⁹ STAROZÁKONNÍ překladatelská komise. *Výklady ke Starému zákonu IV*. 2. vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 57.

³⁰ Srov. 2Pt 3,13; Zj 21,1.

2 Již ano – ještě ne

Křesťanské pojetí času je vyjádřeno obratem „již a ještě ne“. I křesťané žijí, stejně jako Židé, v očekávání, současně ale věří, že střed času leží v historické události, která již nastala. Střed byl již dosažen, ale konec - ten má teprve nastat. Křesťan je povolán k tomu, aby se zapojil do procesu vykoupení, který začal před ním a bude pokračovat po něm. Člověk tím, že má víru a je spojen ve svém bytí s Kristem, podílí se na vykoupení, i když spásy ještě zcela nedosáhl. Spásu, tu Bohem podanou ruku, tu nabídku, kterou nám velmi konkrétně dává v Kristu, tu částečně zakoušíme už zde na zemi.

Každé křesťanské pojednání o posledních věcech, jež se nazývá eschatologie, vychází vždy z události vzkříšení. V této události poslední věci už začaly a v jistém slova smyslu jsou již přítomny. Kristus už ve své osobě toto vykoupení plně uskutečnil. Kristovo lidství je již „osvobozeno“ z pout hříchu, zla a smrti. Pavel se o tom například zmiňuje v prvním listu Korintským v patnácté kapitole. Zároveň je třeba říci, že obnova světa se netýká jen člověka, nýbrž celého stvoření. Člověku byl svět svěřen, aby ho obdělával a střežil, jak o tom čteme v knize Genesis. Člověk v tomto svém poslání selhal a celý svět člověku svěřený v jistém slova smyslu upadl do područí hříchu. Ne kvůli sobě, ale kvůli tomu, kdo ho do toho hříchu zavedl, tedy kvůli člověku. To znamená, že svět je také místem zmatení, protože skrze lidský hřích byl svět vržen do rukou sobectví. To znamená, že ten svět v sobě nese tu ránu hříchu a potřebuje vykoupení.

Podíl na spáse má člověk už tady na zemi, a to v lásce Kristově. „Kdo by nás mohl odloučit od lásky Kristovy? Snad soužení a útisk, pronásledování, nebezpečí a zabití, či hlad a bída? Stojí přece v Písmu: „Stále jsme pro tebe vydáváni na smrt, jsme pokládáni za ovce určené na porážku“. Ale v tom ve všem skvěle vítězíme skrze toho, který si nás zamiloval. A já jsem přesvědčen: ani smrt, ani život, ani andělé, ani knížata, ani nic přítomného, ani nic budoucího, ani moci, ani výška, ani hloubka, a vůbec nic stvořeného, nebude nás moci odloučit od Boží lásky v Kristu Ježíši, našem Pánu.“³¹ To je ona jistota, která vede apoštola Pavla ve všech nesnázích: „Nic nás nemůže oddělit od Boží lásky. A tato láska je pravým bohatstvím lidského života.“³²

---

³¹ Řím 8,35-39

³² BENEDIKT XVI. *Apoštol Ježíše Krista*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 32.

2.1 Den Páně

Podíváme-li se nyní na Pavlovy spisy, tak zjistíme, že jsou zde rozlišeny dvě fáze ve vývoji jeho eschatologického myšlení: raná, ve které očekává, že sám zažije vzkříšení a parusii. Tato fáze je reprezentovaná 1 Tes 4,13. Druhou je fáze pozdní, kdy Pavel v zážitku blízkosti smrti postupně opouští toto očekávání a začíná přemýšlet o přechodném stavu. Svůj osud v bezprostřední blízkosti smrti Pavel nahlíží v listu Filipským. Z obou listů vyplývá stejný základ nebo spíše argument, že Kristus zaručuje život těm, kteří jsou jeho.

Pravděpodobně roku (50/51) svatý Pavel napsal první ze svých dopisů, první list Tesalonickým, kde mluví o Ježíšově návratu zvaném paruzie, tedy o nové, definitivní a zjevené přítomnosti. Celá pasáž ve výše zmíněné části listu Tesalonickým je věnována problematice zemřelých křesťanů s ohledem na jejich podíl na parusii. Sleduje důležité skutečnosti: druhý příchod Kristův je zároveň spojen se zmrtvýchvstáním zemřelých křesťanů. To, že Ježíš zemřel a vstal z mrtvých, je základním vyznáním víry a stává se argumentem pro vzkříšení z mrtvých pro ostatní křesťany. Je to ujištění o eschatologické budoucnosti, o cíli všeho - totiž bytí s Kristem.³³

List Tesaloničanům byl napsán jako odpověď na závažné otázky vznešené obcí, které se týkaly smrti věřících před očekávanou parusii (1 Kor 15,18 může naznačovat týž problém vyskytující se v Korintě).³⁴ V Korintě existoval kvetoucí kult Deméter, Persefóny a Palaimona, který do značné míry určoval religiozitu obyvatelstva. Je tedy pochopitelné, že křesťané, kteří ještě nedávno byli pohany, měli starost o své zemřelé. I v Tesalonice byly rozšířeny velmi silně pohanské kultury.³⁵ Pavlova odpověď v listu Tesalonickým se pokouší vyřešit tyto otázky. Problém v Tesalonice je ještě takový, že není úplně jasné, jaká víra tam byla zachovávána, ani není zcela zřejmé, proč se ocitli v takovém teologickém zmatku způsobeném smrtí některých členů obce. Mohlo to snad být tím, což je pravděpodobné, že oni jednoduše nerozuměli tomu, co je Pavel učil ohledně budoucnosti, když zakládal obec. Pavel také mohl částečně opravovat či doplňovat to, co je dříve učil a tím také mohlo vzniknout nedorozumění. Část tohoto problému leží bezpochyby v nepřesné podstatě eschatologického učení jako takového.

---

³³ RYŠKOVÁ, Mireia. *První list Tesalonickým*. Praha: Centrum biblických studií AVČR a UK, 2007, s. 113.

³⁴ HAWTHORNE, Gerald. – MARTIN, Ralph. – REID, Daniel. *Dictionary of Paul and his letters*. Leicester: Inter Varsity Press, 1993, s. 255-256.

³⁵ RYŠKOVÁ, Mireia. *První list Tesalonickým*, s. 114.

Nicméně protože neznáme přesnou názorovou výměnu mezi Pavlem a Tesalonickými, nemůžeme si být úplně jisti přesností interpretací. Je to jako poslouchání konce nějakého rozhovoru, bez toho aniž bychom slyšeli jeho začátek.³⁶

V Novém zákoně se píše o vzkříšení mrtvých velmi často a obširně o něm hovoří právě apoštol Pavel. Jeho výroky jsou většinou protkány výpověďmi, které patří k tehdejším apokalyptickým představám o budoucnosti. Apokalyptika, jak dosvědčují i kumránské texty, byla v 1. století n. l. živá; očekávání Dne Páně, Božího soudu a konce světa jakožto světové katastrofy, patřilo k dobovým příznačným jevům.³⁷

Dá se předpokládat, že na dotazy z Tesaloniky upozornil apoštola Pavla Timoteus po svém návratu z obce. Rád bych zmínil formuli „nechceme vás, bratři, nechat v nevědomosti“, kterou vysvětluje M. Ryšková tak, že Pavel pravděpodobně o nesnázích již věděl a chtěl je lidem vysvětlit, aby je poučil, jak s nimi naložit.³⁸ Pavel vybízí Tesalonické, aby se nermoutili jako ti, kteří nemají naději. To je odlišuje od jejich pohanského okolí, v kterém byl rozšířen strach z duchů a různých mocností, které je ohrožují. Apoštol odmítá zármutek, zavrhuje beznaděj tváří v tvář smrti. Nadějí nemyslí pouhou nesmrtelnost duše nebo posmrtný život, ale podíl na plnosti života v Bohu. Ona naděje tkví v tom, že v Kristu svět budoucí již začal. Budoucnost už není jakási temnota, protože Kristovo světlo je silnější, a proto křesťan žije v naději, která už není neurčitá, nýbrž v naději, která je jistá. Tato naděje dává odvahu postavit se budoucnosti čelem.

V následujícím čtrnáctém verši apoštol vychází ze společné víry v Ježíšovu smrt a zmrtvýchvstání a ujišťuje své čtenáře s odvoláním na „slovo Páně“, že při paruzii ti, kdo ještě budou naživu a k nimž se sám také počítá, „zesnulé nepředejdou“.³⁹ Otto Knoch popisuje toto místo tak, že odpověď Pavla vychází z vyznání, že Ježíš Kristus umřel a vstal z mrtvých za spásu všech lidí, kteří na základě hříchu propadli smrti.⁴⁰ Interpretuje to tak, že Ježíš umřel za nás, za naši spásu. M. Ryšková ve svém komentáři k listu Tesalonickým popisuje Pavlovo vyjádření ve verši 14 jako pro něj netypické. Pouze zde v Pavlových listech je vzkříšení podáno jako akt Ježíše samotného, navíc

---

³⁶ Srov. HAWTHORNE, Gerald. – MARTIN, Ralph. – REID, Daniel. *Dictionary of Paul and his letters*, s. 256.

³⁷ RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského*, s. 368.

³⁸ RYŠKOVÁ, Mireia. *První list Tesalonickým*, s. 114.

³⁹ KREMER, Jacob. *Budoucnost zemřelých*, s. 25.

⁴⁰ KNOCH, Otto. *První a Druhý list Soluňanům*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, s. 41.

v těsném sousedství výroku, v němž je subjektem vzkříšení Bůh. Neobvyklé je samotné, prosté jméno Ježíš. Chybí tu interpretační prvek „za nás“. M. Ryšková se domnívá, že to může být známkou starší vyznavačské formule. Klasickou formulaci o vzkříšení Kristově a vzkříšení křesťanů najdeme v 1 Kor 6,14.⁴¹

Boží vůle, která vzkřísila Krista, dává naději, že vzkřísí i všechny zemřelé, kteří na základě hříchu propadli smrti.⁴² Tato obecná věroučná interpretace je ve verši 15 doplněna poukazem na zvláštní výrok Páně, který Pavel předkládá v této formě: „My živí, kteří se dočkáme příchodu Páně, zesnulé nepředejdeme“. Pavel se odvolává na slovo Páně. Žádný podobný výrok nám však není z tradic Ježíšových slov znám. Je možné, že jde o nějaký tradovaný výrok ze starokřesťanské tradice, než o slova samotného Ježíše.⁴³ Mohl by to být výrok i nějakého křesťanského proroka anebo apoštola samotného, jemuž tento názor vnukl vzkříšený Pán.⁴⁴ V každém případě výrok počítá s tím, že se křesťané včetně Pavla dočkají paruzie. S citovaným veršem 15 je příbuzná výpověď 1 Kor 15,51 n: „Hle, odhalím vám tajemství: Ne všichni zemřeme, ale všichni budeme proměněni, náraz, v okamžiku, až se ozve polnice. Až zazní, mrtví budou vzkříšeni k nepomíjitelnosti a my živí proměněni.“ Z toho je zřejmé, že první křesťanská generace neobdržela od Ježíše žádnou indicii o tom, kdy by měla paruzie nastat.⁴⁵

Pavel ujišťuje ve verši 15, že při paruzii ti, kteří budou ještě naživu, „zesnulé nepředejdou“. Toto ujištění z úst Páně potom reprodukuje volně ve verši šestnáctém. Při tom maluje apoštol tento obraz v barvách apokalyptiky. Výjevy jako „hlas archanděla, zvuk polnice“ mají podtrhnout důležitost a velkolepost události setkání věřících s přicházejícím Pánem.⁴⁶ Pavel obraz nevykresluje úplně do detailů, nedozvídáme se, kam budou vzkříšení uchvázeni, ani kde zemřelí byli. Jestliže je konečný cíl druhého příchodu Krista to, aby vzal všechny věřící do náruče Boží, pak by se zdálo, že ti kteří zemřeli před vzkříšením Krista, nejsou stále v jeho přítomnosti. Zdá se, že toto vysvětluje apoštol ve svých pozdějších dopisech (2 Kor 5,5-10; Fil 1,21-26). V těchto listech posunuje svůj pohled a tvrdí, že se tato jednota s Kristem objevuje v čas smrti

---

⁴¹ RYŠKOVÁ, Mireia. *První list Tesalonickým*, s. 115.

⁴² Srov. 1 Kor 15,3

⁴³ RYŠKOVÁ, Mireia. *První list Tesalonickým*, s. 117.

⁴⁴ KNOCH, Otto. *První a Druhý list Soluňanům*, s. 41.

⁴⁵ Srov. Mk 13,32; 13,35; Mt 24,43; Lk 12,39n.

⁴⁶ RYŠKOVÁ, Mireia. *První list Tesalonickým*, s. 118.

křesťanů.⁴⁷ Pavel také neodpovídá na otázku, co se děje se zemřelými mezi smrtí a vzkříšením. Zřejmě se domníval, že jsou v mezičase ve stavu jakéhosi „spánku“. Je možné, že představa toho, co se děje po vzkříšení z mrtvých, byla pro nevěřící něčím novým a neuchopitelným, z čehož vyplývá, že o své zemřelé měli zákonitě obavy.⁴⁸ To samozřejmě vznáší další otázku o spojení nesmrtelné duše a vzkříšeného těla. Pavel klade tuto otázku v 1 Kor 15,35, kde se ptá jaký druh těla mrtví vlastní. Je velice pravděpodobné, že spekulace o tom, jak si Pavel představoval stav mezi smrtí a vzkříšením, jsou bezpředmětné. Nicméně. Pavel říká, že byl třetího dne vzkříšen – o žádném mezistavu nespekuluje, navíc cituje starokřesťanskou formuli, tradici(1 Kor 15,4).⁴⁹

Pavel zakončuje svůj výklad v 1 Tes ve verši sedmnáctém slovy, na nichž mu záleží: „Pak už navždy budeme s Pánem“. Tady se míní, že se setkáme s Pánem, což je Ježíšův titul. Zde však onen titul Pán vyjadřuje pojmenování pro Boha samotného. Pán v Novém zákoně a Hospodin jsou v řečtině totéž. Cílem převzetí věřících Pánem je ustavičné společenství se Vzkříšeným a jeho Otcem. Pavel už dále toto šťastné společenství nepopisuje. Je ale zřejmé, že užití formule „být s Pánem“ vyjadřuje souvislost s tímto spojením a obsahem naděje upřené do budoucnosti.⁵⁰ Jak ti, co se paruzie dožijí, tak ti, kteří mezitím zemřeli, budou tedy v budoucnu již navždy žít ve společenství se zmrtevýchvstalým Pánem.

V posledním verši se Pavel obrací k obci, aby si připomínali, co jim v dopise vysvětluje, aby se vraceli k tomu, co jim napsal a vzájemně se tím potěšovali. Pavel chápe, že pochybnosti se nevyřeší mávnutím proutku, ale že se k jeho slovům budou adresáti muset stále vracet.⁵¹ Křesťanská naděje jakoby dovršuje život v čase, už nejdeme dopředu po časové lince, ale je to pohyb k Bohu, vstříc Pánu.

Pavel v předchozí pasáži mluvil o tom, že ti kteří zemřeli dříve, než přijde Kristus podruhé, nebudou nějakým způsobem znevýhodněni proti těm, kteří se toho dočkají. Vzápětí na to navazuje poučením a povzbuzením a také jakýmsi etickým nárokem na své adresáty, totiž aby žili ve vztahu k tomu, co má přijít. To znamená, že lidský život není nezávislý na tom, co má přijít. Pavel žije z té velmi reálné naděje na to, že člověk

---

⁴⁷ McRAY, John. *Paul. His life and teaching*. Michigan: Grand Rapids, 2003, s. 414 .

⁴⁸ RYŠKOVÁ, Mireia. *První list Tesalonickým*, s. 121.

⁴⁹ Srov. McRAY, John. *Paul. His life and teaching*, s. 419.

⁵⁰ Srov. Řím 6,8.11; 8,1; Gal 2,19.

⁵¹ RYŠKOVÁ, Mireia. *První list Tesalonickým*, s. 121.

završí svůj život tady na zemi oním trvalým společenstvím s Kristem. Apoštol tedy dává tesalonickým křesťanům poučení o správném chování pro příchod Ježíše Krista v „den Páně“. Tento pojem pochází ze Starého zákona a označuje den definitivního Božího soudu nad lidmi a národy před konečnou dobou spásy, dobou kdy bude vládnout už jen Bůh.⁵² „Den Páně“ označuje podstatný zásah do dějin lidského rodu, který je zápornou reakcí na zatvrzelost a neposlušnost.⁵³ Náhled na „den Páně“ měl svůj vývoj - od toho, že Bůh zasáhne radikálně a změní tok dějin až do toho, že Božím zásahem dějiny skončí. Druhá varianta by znamenala spásu a věčný život, společenství s Bohem, těch, kteří, jak bychom řekli dnes, žili podle svého svědomí a podle pravdy a odmítnutí těch, kteří tedy páchali zlo. Dalo by se říci, že je to definitivní skoncování se zlem. Pavel vidí tu definitivnost, konec tohoto času a nastolení zcela jiné reality. Člověk bude stát před Bohem s celým svým životem, pro Pavla to znamená, že bude stát před Kristem. Verš 2 slučuje toto starozákonní pojetí s obrazem zloděje, který používal Ježíš.⁵⁴ Podoba nočního zloděje byla v tehdejší době obecně srozumitelná a Pavel ji vzal ze všedního života. Můžeme předpokládat, že Tesaloničtí znali tyto obrazy z misijního vyučování apoštola Pavla.⁵⁵ Proč na tento den Pavel upozorňuje? Jak se člověk může na tento den připravit? Na to se jedinec může dobře nachystat, když bude žít v souladu sám se sebou, se svým svědomím a bude se snažit žít pro druhé. A jestliže tak žije, tak ten den může přijít dnes či zítra. Pavlovo varování není v tom smyslu, že by chtěl někoho strašit. Jde mu o to, aby měl člověk stále před očima, že jeho život má konec.

Následující verš 3 začíná slovy: „Až budou říkat, je pokoj, nic nehrozí“. Tato zmínka o pokoji a o tom, že nic nehrozí, nás může dovést k výrokům falešných proroků, kteří ubezpečovali starozákonní posluchače o pokoji, o tom, že se nemůže nic stát a že je vše v pořádku.⁵⁶ Pokoj, o kterém tito proroci mluvili, nepřichází od Boha a svádí na nepravou cestu a je lidskou touhou. Je nad světlo jasné, že Pavel se bojí, že se lidé budou spoléhat jen na sebe a na své záměry, a tak jim bude hrozit zhouba.⁵⁷ Když Pavel hovoří o porodních bolestech a o tom, že konec bude ve znamení jakési zhoršující se situace, tak má zřejmě na mysli, že svět je poznamenán problémy. My, kteří žijeme

---

⁵² KNOCH, Otto. *První a Druhý list Soluňanům*, s. 44.

⁵³ Srov. Iz 13,6-9; Jer 46,10.

⁵⁴ Srov. Mt 24,43; Lk 12,39.

⁵⁵ RYŠKOVÁ, Mireia. *První list Tesalonickým*, s. 123.

⁵⁶ Srov. Jer 6,14;8,11;Ez 13,10

⁵⁷ RYŠKOVÁ, Mireia. *První list Tesalonickým*, s. 124.

v tomto světě, máme na tyto problémy nahlížet perspektivou konce. Musíme s těmito problémy bojovat a snažit se v tomto zápase obstát.

Jak se člověk stane „synem světla“ a „synem dne“? Termíny syn světla a syn tmy jsou známy z Kumránu, v kterém byla tato metafora poměrně srozumitelná. Ti, kteří žijí v souladu s přesvědčením této skupiny, jsou synové světla. A tím pádem všichni ostatní jsou jejich opakem. Pavel používá vedle výrazu „synové světla“ také jisté zdvojení, a to výraz „synové dne“, což je zřejmě myšleno jako přítomné spojení s posledním dnem. Zřejmě toto spojení vytvořil sám Pavel, protože v jiných soudobých textech nám není známo, na rozdíl od spojení synové světla, které můžeme najít v novozákonní literatuře (Lk 16,8; Jan 12,36).⁵⁸

V šestém verši se objevuje slůvko „tedy“, které napovídá, že Ježíšovi učedníci budou synové světla a dne. Mají zůstat bdělí a střízliví. Pavel nejprve používá kontrastní porovnání spánku a bdělosti, přičemž je zde spánek míněn jako metafora duchovní lenosti. Bdělý člověk je plně zaangažován na svém životě, aby ho vedl dobře, aby ho žil tak jak má. V antickém světě byla střízlivost znamením rozumného uvažování. Pavel má zájem na tom, aby Tesaloničtí přistupovali k Písmu s rozvahou a uvážlivostí. Metafory, které Pavel používá, jsou brány z velmi reálného života, z antické kultury. Hlavní částí dne byla večeře a při večerním hodování docházelo právě k opijení.⁵⁹ Pavel chce zdůraznit, že tento typ života, jakkoliv může být příjemný v tu danou chvíli, je prázdný. V noci člověk nemůže nic podstatného vidět, nevidí dopředu. Proto jsou křesťané synové světla, protože vidí.

V následujícím verši si máme obléct víru a lásku jako pancíř, naději na spásu jako přílbu. Tato metafora je vzata ze Starého zákona.⁶⁰ Pavel vychází ze znalosti tehdejšího vojenského života. Znamená to, že víra, naděje a láska jsou pro člověka skutečnou zbrojí. Není to jen pěkná metafora, když totiž člověk miluje, jak Pavel píše v prvním listě Korint'ánům, tak je to člověk, kterého nemůžeš zničit. Můžeš ho zlikvidovat fyzicky, ale ne zničit zcela.

Základem Pavlovy jistoty spasení je Kristova oběť a také předurčení k záchraně. Bůh nás neurčil k tomu, abychom propadli jeho hněvu, nýbrž abychom skrze Krista došli

---

⁵⁸ RYŠKOVÁ, Mireia. *První list Tesalonickým*, s. 124.

⁵⁹ PETRONIUS. *Hostina u Trimalchiona*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959.

⁶⁰ Srov. Iz 59,17

spásy. Nemluví se zde o nějakém rozdělení na vyvolené a nevyvolené. Nejde zde o to, že jedni jsou předurčení k hněvu a druzí ke spáse. Říká, že protože uvěřili v Krista, tak jsou Bohem milováni a nemůžou propadnout Božímu hněvu, v případě, že v něj věří skutečně a také podle toho žijí. Boží hněv je opět metafora, která znamená Boží soud. Pavel ujišťuje své adresáty, že skrze svoji víru už stojí na té vítězné straně. Oni ono společenství s Bohem de facto žijí.

Desátý verš začíná tradičním starokřesťanským vyznáním víry „zemřel za nás“. Co je ještě důležité v tomto verši, je zmínka o pozemském životě a o smrti, v tom smyslu, že nejsou rozhodujícím rozlišením. Zásadní rozdíl je spíše mezi životem s Kristem a odloučením od něho.⁶¹ Je jasně vidět, že ani smrt od Krista nás neodděluje.

3 Církevní obec jako eschatologická veličina

Nejprve se musíme zmínit o tom, že poprvé se Pavel setkal s Ježíšovým učením prostřednictvím jeruzalémského společenství židokřesťanů. Apoštol poznal novou skupinu věřících a okamžitě ji začal pronásledovat. On sám to přiznává, že svým pronásledováním působil zkázu.⁶² V dějinách se často setkáváme s tím, že ke Kristu se zpravidla přichází prostřednictvím církve. Potvrzuje se to i v případě Pavla, který se nejdříve setkává s církví a až posléze s Ježíšem. Jak víme, tak Pavel nejdříve církev pronásledoval a až po setkání s Kristem na cestě do Damašku pochopil, že tím doopravdy stíhá zmrtvýchvstalého Pána. To vysvětluje, proč byla církev později ve velké míře přítomna v jeho myšlenkách, srdci a v jednání. Na mnoha místech v jeho listech se můžeme dočíst, jak vřelý, vroucí a intenzivní vztah měl ke společenství.⁶³ V epištolách nám apoštol také vykládá svou nauku o církvi jako takové. Velmi dobře známe původní definici církve jako „Kristova těla“, kterou bychom těžko hledali u jiných křesťanských autorů 1. století. Hlavním příčinou takového přirovnání je bezesporu Pavlův pohled na eucharistii.⁶⁴

Pavel, i když dal popud ke vzniku církevních obcí, sám se nepokládal za jejich tvůrce. Pro Pavla je církev dílem vykoupení a patří k velikonočním událostem. Jen sám Bůh

---

⁶¹ RATZINGER, Joseph. *Eschatologie - smrt a věčný život*. Brno: Barrister & Principal, 2008, s. 84

⁶² Srov. 1 Kor 15,9; Gal 1,13.

⁶³ Flp 4,1; Gal 4,19; 1 Tes 2,7-8.

⁶⁴ BENEDEKT XVI. *O počátcích církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s.140.

dává vzniknout obcím a ty jsou založeny v Ježíši Kristu. Křesťanské společenství je místem, kde přebývá Kristus, který je jejím základem a ideálem. Důležitý rozměr pak tvoří vztahy jednotlivých členů obce, a to jak k sobě navzájem, tak také směrem k celému společenství. K vyjádření tohoto hlediska obce si Pavel pomáhá metaforou, která byla běžná v tehdejší helenistickém prostředí a to jest „tělo Kristovo“.

Proč používá Pavel pro církev metaforu těla? Už výše jsem zmínil to, že obraz těla jako nějakého společenství byl v antice běžný. My v tom obraze můžeme číst dvě sdělení. Jedno bych shrnul do konstatování, že církev je spíše organickou než organizační skutečností, že je to živoucí společenství lidí. Druhé sdělení by bylo, že v církvi je to jako u těla, že má rozmanité údy, orgány a části. Vše ale tvoří jeden celek. Všichni si navzájem pomáhají, podporují se a to dokládá to, že v církvi existuje pluralita názorů, povolání a to vše žije vedle sebe a mělo by se vzájemně respektovat.

3.1 Působení Ducha svatého

Součástí těla se stáváme, když bychom použili Pavlovu obraznou řeč, ponořením či křtem Duchem. Posláním Ducha svatého je vnitřně otevřít naše srdce, aby chápalo viditelné dílo spásy uskutečněné Kristem. V 1 Kor 12,1 Pavel otvírá další látku z dopisu, která obsahuje dotazy Korint'anů na působení Ducha. Začaly se tam objevovat elitářské tendence či chování tzv. „pneumatiků“. Pavel měl s Korint'any starosti, což je jasně čitelné z 1. Listu Korint'anům.⁶⁵ Nechyběla jim otevřenost pro nadpřirozené projevy duchovní moci. Bohoslužby překypovaly transcendentními projevy duchovní moci. Chyběla jim však znalost. Smysl toho, že já a ty máme nějaký dar a ten dar by měl pomáhat druhým na společné cestě ke spáse. Tuto myšlenku vykládá ve verši sedmém (1 Kor 12,7): „Projev Ducha je každému dáván vzhledem ke společnému dobru.“⁶⁶ Ale ještě před tímto veršem mluví Pavel o tom, že Bůh působí všechno ve všem a otvírá tu trojiční koncept: Duch, Pán, Bůh. Komu dá Duch dar, toho Kristus povolá ke službě a Bůh Otec mu dá účinné působení. Pro Pavla je důležité, že charismata jsou darována jednotlivcům, aby byla k užítku křesťanské obci, kterou nevytvořili lidé.⁶⁷ Křesťan v církvi žije, svými dary ji rozvíjí, ale zároveň v ní už

---

⁶⁵ ORTKEMPER, Franz-Josef. *První list Korint'anům*, s.105 – 106.

⁶⁶ Srov. Sk 1,8; Řím 12,6 – 8.

⁶⁷ ORTKEMPER, Franz-Josef. *První list Korint'anům*, s.107.

prožívá kus věčnosti. Duchovními dary mají křesťané účast na Duchu vzkříšeného Pána, také tímto způsobem chápe Pavel dary, i to, že obec je duchovním chrámem a přináší duchovní oběti.

Pavel neuvádí charismata jako zvláštní dar, ale spíše jako označení duchovních darů. Proto mluví o slovu moudrosti a poznání (1 Kor 12,8): „Jednomu je Duchem dávana řeč moudrosti; dalšímu zase řeč poznání podle téhož Ducha.“ Bezpochyby Pavel v tomto verši naráží na dar vysvětlovat základní pravdy křesťanství, pravdy, které se týkají Božího života v nás.⁶⁸ Duch působí jednak v církvi jako celku a také v jednotlivém člověku. Duch působí tajemně. To podstatné je, že teď už na zemi můžeme zakoušet kousek nebe. Pavel mluví o duchovních darech, jakoby Duch uděloval každému člověku něco zvláštního, specifického. Duch dává každému jakési kouzlo či jiskru, pakliže člověk o dary Ducha stojí a prosí o ně.

Duch svatý, Duch Páně hraje u Pavla důležitou roli. Působení Ducha bylo v prvotní církvi očividné. Je to zřetelné v projevech víry a taktéž při hlásání. Nejvýrazněji se to právě projevilo v Korintě, ale nejen tam.⁶⁹ Skrze Ducha svatého Kristus působí jak v křesťanu, tak v církvi. Jen ten, kdo má Ducha Božího, může říci Ježíš je Pán (1Kor 12,3). Zmrtvýchvstalý Pán působí v církvi skrze Ducha a obec zakouší jeho moc. Právě proto může Pavel říci: „Duch je tím Pánem, kde je Duch Páně, tam je svoboda“, (2 Kor 3,17). Je též možné, že Pavel vidí v Pánu z 2 Kor 3,17 téhož Pána, o němž hovoří ve v.16, totiž Boha.⁷⁰ Církvi jde o osvobození člověka, jež působí vykupitelské dílo Kristovo, které nás vysvobodilo z moci hříchu. Pavel nechce zamlčet, že pouze Duch Páně dává opravdovou svobodu. Pro Pavla nejde primárně o svobodu volby, nýbrž o svobodu ve smyslu vysvobození z moci sil ovládající tento svět. Pavlovo pojetí Ducha svatého má rysy velmi dynamické síly.

3.2 Boží stavba – 1 Kor 3

V listu řeší Pavel rozštěpení sboru, ke kterému došlo horlivostí kazatele Apolla. To proč se to stalo, není nyní primárním zájmem výkladu.

---

⁶⁸ Srov. Žid 6,1.

⁶⁹ Srov. Gal 3,2 – 5.

⁷⁰ Mojžíš snímal závoj tehdy, když se obracel k Bohu, Ex 34,34. Pavel asi chtěl říci, že Pán, ke kterému se obracel Mojžíš, byl už Duch svatý, k němuž se dnes obrazení křesťané.

Pavel o sobě a Apollovi mluví jako o služebnících a používá zajímavé metafory „zahradníka“ a „stavitele“. Co se pěstuje a co se staví? Snad se dá odpovědět, že se pěstuje víra, naděje a láska v srdcích věřících. Pěstuje se zralost v Kristu. Obrazem stavby míní Pavel stavbu Božího příbytku a na tom by se měli podílet korintští křesťané.

Ve v. 10 Pavel říká: „Podle Boží milosti, která mi byla udělena, jsem jako moudrý stavitel položil základ. Na něm staví někdo jiný.“ Pavel dále pokračuje a vysvětluje, že tím základem je sám Ježíš Kristus. Velmi přesně formuluje, že ačkoliv on s tím základem přišel (založil obec), on není původcem toho základu. Už prorok Izaiáš píše o „dobře posazeném základním kamenu, kdo na něj spoléhá, nebude otřesen.“⁷¹ V Novém zákonu je obraz základního kamene nebo kamene úhelného aplikován na Krista.⁷²

Pavel ve v. 13 – 15 rozvíjí myšlenku v tom smyslu, že není-li základ v pořádku, tak je jedno, jaký je rozdíl mezi první a druhým patrem. Rozhodující je, zda se staví na skále nebo na písku.

Veršem 16 se Pavel opět obrací přímo na obec: „Což nevíte, že jste Boží chrám a že ve vás přebývá Boží Duch.“ Představa obce jako Božího chrámu je připravena ve Starém zákoně; najdeme ji v Kumránu. Tento obraz jednak říká, že obec patří Bohu. On je tím kdo utváří a formuje obec a obec je místem jeho přítomnosti; Duch Boží v ní přebývá. Co to znamená, že jste Boží chrám? Znamená to, že Bůh přebývá v lidech a ve vztazích mezi lidmi. Nepřebývá v domech ani v sakrálních budovách. Ohniskem jeho působení je lidské srdce. Lidské srdce je místem, kde chce Bůh přebývat ve světě. Přebývání naznačuje trvalou přítomnost Boží.⁷³

Křesťanské společenství, Kristovo tělo,⁷⁴ je pravý Chrám nové smlouvy. Duch, který v tomto společenství přebývá, uskutečňuje to, co předobrazoval Chrám jako místo, kde přebývala Boží sláva.⁷⁵

---

⁷¹ Iz 28,16.

⁷² Mt 21,42; 16,18.

⁷³ ORTKEMPER, Franz-Josef. *První list Korint'anům*, s. 43.

⁷⁴ 1 Kor 12,12.

⁷⁵ 1 Král 8,10 – 13.

3.3 Hymnus Filipanům

Hymnus se skládá ze dvou základních tematických částí. V první části, verše 6 – 8, se mluví o Kristově ponížení, ve druhé části, verše 9 – 11, naopak o Kristově vyvýšení.

Pavel se v „písni o Kristu“ obrací na svou obec: „Ať je mezi vámi takové smýšlení jako v Ježíši Kristu“, (Flp 2,5). Už tento počáteční verš je jakousi anticipací, kam bude směřovat pozornost apoštola v celém hymnu. Pavel svou veškerou pozornost soustředí na Kristovo „smýšlení“, na jeho myšlení a životní postoj. Hymnus používá jako prostředek k nabádání, co mají lidé dělat, jak se mají chovat.⁷⁶

Píseň o Kristu uvádí jako významné faktory dějin spásy ponížení a povýšení. Pavlova teologie však staví do středu události vykoupení kříž a vzkříšení.⁷⁷ Pavel vždy zdůrazňuje, že Kristova smrt byla za nás.⁷⁸ Snadno by nám mohla uniknout tato okolnost, totiž to, že apoštol v tomto textu nemluví o tom, že Kristus umřel *za nás*. Mluví o Kristově vlastní oběti, která přinesla jemu samému velikou slávu, vyvýšení, ale také o Kristově heroickém utrpení. Mohlo by nás napadnout, zda tímto utrpením neutrpěl Kristus nějakou ztrátu?

Člověk byl stvořen k Božímu obrazu a podobnosti (Gn 1,26 – 27), a stává se Božím dítětem, když přijímá vůli a myšlení nebeského Otce. Vzepření se Bohu, nepřijetí jeho vůle, to je tragédie hříchu. To právě učinil Adam a odcizil celé lidstvo Bohu. Proto se Syn Boží vtělil, stal se člověkem a přinesl do lidství svůj vlastní postoj vůči Bohu – vždy plnit jeho vůli a neztratit s ním spojení. On, který žije ve slávě Otce, přenesl tuto Boží slávu i do lidství. Kristus má důstojnost a slávu Boží i ve svém lidství a musí před ním pokleknout každé koleno.

Sv. Pavel věřil, že počátkem Kristova bytí není jeho lidské narození. Vícekrát ve svých listech zdůrazňuje, že Kristus „je jsoucí“ ve své nebeské existenci dříve, než přijal pozemské poslání v lidském těle.⁷⁹ V textu (v.6) se říká, že Ježíš nelpěl na rovnosti s Bohem. Rovnost s Bohem znamená mít plnou účast na Božím bytí.⁸⁰ Ježíš Kristus je tedy věčný Bůh a to je linie chápání tohoto textu.⁸¹ Pozdější úvahy v církvi rozvinuly

---

⁷⁶ Srov. PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Bible a morálka*, s. 74.

⁷⁷ MAYER, Bernhard. *List Filipanům*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, s.29.

⁷⁸ Srov. Řím 5,8; 8,32; 1 Kor 15,3.

⁷⁹ Srov. Řím 1,3n; 8,3; Gal 4,4.

⁸⁰ Srov. Jan 1,1.

⁸¹ Srov. KKC 472

tento text v nauku o dvou přirozenostech, božské a lidské v Ježíši Kristu.⁸² Musíme si uvědomit, že apoštolovým cílem, není obhajovat dvojí přirozenost v Kristu, ale velebit Krista, který sám sebe vydal a zřekl se všech výsad, které měl a stal se pouhým služebníkem (srov. Iz 52 – 53).

Kristovo ponížení až k smrti (v.7 – 8) začíná vtělením. Zřiká se sebe samého tím, že na sebe bere „přirozenost služebníka“ (řecky: „morphe doulos“), tedy lidskou skutečnost, poznamenanou utrpením, bídou a smrtí. Kristus se vtělil do lidství v tom stavu, v jakém se nachází po hříchu, do lidství, které díky hříchu propadlo smrti.⁸³ To, že Slovo Otce na sebe vzalo úděl otroka a stalo se podobné lidem, tím vyjadřuje Pavel skutečnost, že lidská přirozenost byla podrobena a znetvořena pádem do hříchu.⁸⁴ Bůh se stává člověkem se vším všudy a přijímá na sebe i smrt.⁸⁵ Tato smrt nám přinesla spásu. Pavel v těchto verších naznačuje, že Kristus i když se stal člověkem, neodložil božskou přirozenost, ale slávu, kterou mu tato přirozenost právem zjednávala, kterou měl ve své preexistenci⁸⁶, a která by se normálně měla odrážet v jeho lidství. On se rozhodl, že se slávy zřekne, aby ji přijal pouze od Otce, jakožto odměnu za svou oběť (v. 9 – 11).

Pavel chápe Ježíše jako našeho učitele, on je prvním žákem nebeského Otce. V síle jeho poslušnosti vůči Otci se naplňuje jeho učitelství v poslušnosti až k smrti na kříži (v. 6 – 8). Pavel ví o Ježíšově umučení, o jeho kříži, který je v centru Pavlova hlásání.⁸⁷ Ježíš ještě před tím, než si nárokuje přijetí od druhých, sám dokonale druhé přijímá. Nejprve přijme naše lidství, až potom si nárokuje, abychom ho přijali my.⁸⁸

Zatímco první část líčila Kristův sestup a sebeponížení, druhá část opěvuje jeho povýšení. V devátém verši čteme: „Proto ho také Bůh povýšil a dal mu jméno nad každé jiné jméno.“ Bůh zde vystupuje jako ten, kdo jedná. Bůh ho povyšuje a dává mu důstojnost.⁸⁹ Ježíšovo oslavení se uskutečnilo ve dvou etapách, které tvoří jeden celek, a sice vzkříšením z mrtvých a následným nanebevstoupením. Za jménem, kterého se

---

⁸² Srov. POSPÍŠIL, Ctirad V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 4. vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 241. Prof. Pospíšil se zde zabývá otázkou, zda jednajícím subjektem ve Flp 2,6 – 7 je nestvořené Slovo, nebo vtělené Slovo.

⁸³ Srov. KKC 602; 713.

⁸⁴ Srov. KKC 1224.

⁸⁵ KRAMER, Jacob. *Budoucnost zemřelých*. s. 19.

⁸⁶ Srov. Jan 17,5. POKORNÝ, Petr. *List Efezským*. 2. vydání. Praha: Centrum biblických studií AV ČR a UK, 2006, s. 19.

⁸⁷ BENEDIKT XVI. *Apoštol Ježíše Krista*, s. 47 – 48.

⁸⁸ POSPÍŠIL, Ctirad V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. s. 282.

⁸⁹ BENEDIKT XVI. *Apoštol Ježíše Krista*. s. 60 – 61.

Ježíši dostalo, musíme vidět celou starozákonní teologii Božího jména. Boží jméno zjevuje a zároveň ponechává v nedostupnosti Boží identitu. Ze Starého zákona víme, že Bůh některým vyvoleným změnil jméno, aby podtrhl jejich důstojnost. Také samotné Boží jméno se nesmělo vyslovovat. Tím, že Bůh dává Ježíšovi jméno nad každé jiné jméno, tak ho tím povyšuje a označuje jeho důstojnost.

„Dal mu jméno nad každé jiné jméno“, můžeme z toho vyčíst i odvěkou touhu člověka *mít jméno*, zanechat tady po sobě nějakou stopu, památku. Ta touha je například popisována v první knize Mojžíšově (Gn 11) při stavbě babylonské věže, kdy lidé si chtějí „udělat“ jméno, aby to smrtí vše neskončilo. Když Bůh dal jméno, tak udělal přesně to, po čem lidé toužili, ukázal, jak po člověku tady zůstane památka, která nezanikne. Ježíš také říká: „Chce-li někdo zachovat svou duši, tak ji ztratí, ztratí-li někdo duši pro mne, tak ten si ji zachová.“⁹⁰ Ježíš tu říká, že hodnotu má ta *ztráta*.⁹¹ Zakotvení v Kristu dovoluje křesťanovi, aby jednal jako on i za cenu vlastní ztráty.⁹²

O významu a síle Ježíšova jména mluví také další verš hymnu: „takže při Ježíšově jménu musí pokleknout každé koleno na nebi, na zemi i v podsvětí“ (v. 10). Tyto tři části kosmu, jak píše Pavel, zahrnují veškerenstvo⁹³, výraz „podsvětí“ se podle všeho vztahuje spíše k obyvatelům šeolu, než ke zlým duchům.⁹⁴ Jméno vyvýšeného služebníka je tak vznešené, že před ním má pokleknout každé koleno. Tento výrok připomíná proroka Izaiáše, který poukazuje na klanění, které dluží Bohu veškeré stvoření.⁹⁵ Je tu vyjádřen ten tělesný postoj klanění k Bohu. Když poklekáme před Pánem, vyznáváme svoji víru v Něho, uznáváme, že On je jediným Pánem našeho života.

Nesmíme nechat uniknout naší pozornosti to, co budou všichni sklonění před Ježíšem říkat: „každý jazyk musí k slávě Boha Otce vyznat: Ježíš Kristus je Pán“ (Flp 2,11). Zde se znovu vyjadřuje božská identita Krista, na kterou je narážka na začátku hymnu. V tomto případě je titul „Pán“ božským titulem.⁹⁶ Řecké *kyrios* (Pán) je překladem hebrejského *adonaj*, jímž bylo nahrazováno ve čtení jméno *Jahve*. Vyznání Ježíšova božství je základem křesťanství, neboť v Ježíšově jménu docházíme spásy. Ježíš je jediným Pánem našeho života, který by chtěli mnozí „vládci“ usměrňovat a řídit. Je

---

⁹⁰ Mk 8,34 – 36.

⁹¹ Mt 16,25.

⁹² Srov. 1 Kor 6,7 – 11.

⁹³ Srov. Zj 5,3 13.

⁹⁴ Srov. Nm 16,33n.

⁹⁵ Srov. Iz 45,23.

⁹⁶ Srov. KKC 449.

důležité žebříček hodnot podřídít primátu Boha a spolu s Pavlem říkat: „všecko považují za škodu ve srovnání s oním nesmírně cenným poznáním Krista Ježíše, svého Pána“ (Flp 3,8). On je Pán pánů, a ani mocnosti smrti se neskryjí před jeho mocí. Kristus je už oslaveným Pánem veškerenstva, ale úplné uskutečnění jeho všeobecné božské moci čeká ještě na své završení.

V následujících verších (Flp 2,12 – 16) vyjadřuje svatý Pavel starost o spásu obce. Obec má mít před očima Kristovu spásonosnou cestu, po níž kráčel v poslušnosti až k smrti na kříži. V takovém jednání tkví tedy základ její spásy. Pavel vybízí křesťany, aby svou spásu s bázní a chvěním uváděli v skutek bez ohledu na jeho přítomnost, ba právě v jeho nepřítomnosti.⁹⁷ Tato výzva k bázní a chvění v Pavlově dopise dost překvapuje, protože podle něj dochází k ospravedlnění nikoliv na základě skutků, ale milosti.⁹⁸ Byla to zřejmě snaha položit důraz ani ne tak na skutek, jako spíše na bázeň před Božím jednáním. Nemůžeme si ale myslet, že by Pavel nekladl důraz i na skutek.

„A tak moji milí, jako jste vždycky byli poslušní – nikoliv jen v mé přítomnosti, ale nyní mnohem více v mé nepřítomnosti – s bázní a chvěním uvádějte ve skutek své spasení. Neboť je to Bůh, který ve vás působí, že chcete i činíte, co se mu líbí“ (Flp 2,12 – 13). Důležité je si všimnout, že jednání tu není rozděleno mezi Boha a člověka v to smyslu, že bychom se my snažili a Bůh nám k tomu požehná. Je to naopak, on udělá začátek a na nás je, abychom to dovedli ke zdárnému konci.⁹⁹

Pavel mluví k obci, aby s veškerou vážností usilovala o svou spásu a o svornost. Ubezpečuje, že Kristus, jemuž obec patří, v ní už působí. Apoštol má na mysli i to, aby Filipané spásu jen pasivně nepřijímali. Božské vyvolení a jeho působení mezi nimi představuje spíše nejvyšší závazek jejich jednání.¹⁰⁰

V následujících verších Pavel přistupuje k napomínání: „Všechno dělejte bez reptání a bez pochybování, abyste byli bezúhonní a ryzí, Boží děti bez poskvrny uprostřed pokolení pokřiveného a zvráceného. V něm sviťte jako hvězdy, které osvěcují svět“ (Flp 2,14 – 15). S reptáním proti Bohu se setkáváme už ve Starém zákoně, zvláště v příběhu o přechodu pouště.¹⁰¹ Reptáním dával lid najevo, že pochybuje o věrnosti Hospodina.

---

⁹⁷Srov. BALTHASAR, Hans Urs von. *Síla křesťanské naděje*, s. 11.

⁹⁸Srov. Řím 3,21 – 24.

⁹⁹BORNKAMM, Günther. *Apoštol Pavel*. Praha: Kalich, 1998, s. 192.

¹⁰⁰MAYER, Bernhard. *List Filipanům*. s. 32.

¹⁰¹Ex 15,24; 16,2.7n; Nm 14,2.

S tím, že Filipané nebudou reptat, je třeba spojit i to, že zanechají vypočítavého a nedůvěřivého pochybování. Služba Bohu i služba v obci se má vykonávat s důvěrou a bez vypočítavosti.¹⁰² Ve v.15 Pavel chce znovu apelovat na povolání věřících v obci, na to, že jsou Boží děti¹⁰³, protože přijali Ducha Božího a Kristova. Je více než jasné, že když přijali Ducha, tak také mají podle něj jednat.¹⁰⁴ Pavel také chce, aby křesťanská obec byla světlem světa, aby tím vydávala svědectví světu. Křesťané mají vydávat světlo jako ukazatel směru a mají se držet evangelia, slova života. Spasení a život znamenají jedno a totéž. Evangelium pro Pavla především obsahuje poselství o kříži jako spásonosné události¹⁰⁵ a v tom vidí Boží moc a sílu.

Ve v. 16 je čitelná myšlenka, že Pavel si je vědom toho, že ho Bůh pověřil hlásáním evangelia a že jeho životním úkolem je aby nesl slovo života až za hranice země. Poznal, že víra nebo nevěra jeho obcí má zpětný dopad i na něho. Dobře o sobě ví, že ve všem svém konání je nástrojem Boha a Ježíše Krista.¹⁰⁶ Zmínka o Kristově dnu je zřejmě připomínka možného Pavlova odsouzení, ale to ho neděsí, protože odevzdání života chápe jako oběť věnovanou Bohu.¹⁰⁷

Pavel ve své „písni o Kristu“ uvádí zdůvodnění svých předešlých napomenutí obci. Říká: „Mějte mezi sebou takové smýšlení, jaké se sluší lidem, kteří jsou ve společenství s Kristem Ježíšem. Pavel připomíná obci událost spásy, Boží nabídky, která je konkrétní v Ježíši Kristu. Křesťané se mají spolehnout na Ježíše, na jeho život a příklad. Kristus je příkladem pokory a obětavosti. Pavel vidí v Kristově ponížení rozhodující událost, jíž Kristus uskutečnil naši spásu. V další části textu Pavel mluví naopak o Kristově vyvýšení. Ponížení bylo svobodným činem Ježíše, ale vyvýšení už je milostivým činem Boha. Tímto činem Bůh Otec potvrzuje Kristův spásitelský čin. Kristovým činem už není člověk vydán napospas temným silám osudu a smrti.

Před vyvýšeným Kristem má pokleknout každé koleno, těch na nebi, na zemi i pod zemí. Znamená to, že mocnosti nepřátelské Bohu uznávají, že jsou přemoženy a Ježíš je vládcem světa. Titul Kyrios/Pán je opisem jména Jahve, ale v tomto textu spíše vyjadřuje výsostný titul, který Ježíš získal vzkříšením – vyvýšením a jehož vyznání

---

¹⁰² Srov. BORNKAMM, Günther. *Apoštol Pavel*. s. 192.

¹⁰³ Srov. RYŠKOVÁ, Mireia. *První list Tesalonickým*. s. 77.

¹⁰⁴ Srov. Řím 8,16n.

¹⁰⁵ Srov. 1 Kor 1,18.

¹⁰⁶ Srov. 1 Kor 3,5 – 9.

¹⁰⁷ MAYER, Bernhard. *List Filipánům*. s. 34 – 35.

přináší spásu a záchranu. Člověk, když následuje Krista, tak má zaručenou budoucnost a jeho život má smysl.

Přijmuli bychom trochu širší pojetí, bude spíše záměrem hymnu popsat události na konci časů, kdy se Kristova sláva zjevně ukáže všem bytostem, které ji pak společně vyznají. Dalo by se předpokládat, že věřící obec ví, že s Kristem již přišel jiný eon a že žije v naději v budoucí neomezené Kristovo panování.

3.4 Člověk pod Božím soudem

V úryvku z 1 Kor 3,10 – 15 se apoštol Pavel zaobírá prací v církevní obci ve znamení soudu. Již v předchozím textu byl zmíněn Pavlův pohled na církev jako Boží stavbu (1 Kor 3,16n). Už tam bylo možno poznat, jak Pavel viděl určitou nedospělost Korint'anů. Pavel v listu popisuje, jak určití lidé v Korintu tvrdí, že mají hlubší moudrost a pochopení, považují se za naplněné Duchem svatým a dokonalé. Ve skutečnosti na sebe jen chtějí upozornit. Pavlovi to připadá směšné, ale také ho to zlobí. Zcela popírá, že mají plnost Ducha.

Ve v. 10 se Pavel označuje jako architekt obce; on položil základ na němž se staví dál.¹⁰⁸ Za to, že může pracovat v církevní obci, vděčí Pavel milostí Boží.¹⁰⁹ Pavel mluví dále o tom, aby si každý dával pozor, jak dál staví a má na mysli obecně kazatele, kteří působili v Korintu. Základ už je položen a tím je Ježíš Kristus sám, a sice ukřižovaný (1 Kor 2,2).

Ve v. 12 - 13 Pavel říká: „Zda někdo na tomto základu staví ze zlata, stříbra, drahého kamení, či ze dřeva, trávy, slámy – dílo každého vyjde najevo. Ukáže je onen den, neboť se zjeví v ohni, a oheň vyzkouší, jaké je dílo každého člověka.“ Tady už nejde o stavební činnost, ale o stavební materiál. Pavel uvádí dva druhy stavebních materiálů, jednak řadu ušlechtilých kovů. A druhá řada jsou stavební materiály méně kvalitní, a ty nevydrží zkoušku ohněm, ohněm soudu.¹¹⁰ Všichni musí projít eschatologickým ohněm, kterým je Bůh sám (Žl 12,29), a nakolik stavěli nebo nestavěli na Kristu, jejich dílo

---

¹⁰⁸ Srov. BORNKAMM, Günther. *Apoštol Pavel*, s. 161.

¹⁰⁹ Srov. 1 Kor 15,10.

¹¹⁰ ORTKEMPER, Franz-Josef. *První list Korint'anů*, s. 41.

vydrží.¹¹¹ Co člověk postavil, přivede na světlo den Pána a oheň vyzkouší jaké je dílo každého člověka.¹¹² Kdokoliv dál staví na stavbě církevní obce, bude se muset zodpovídat u soudu. Pak se ukáže, jaká měla jeho práce cenu.

Verše 14 a 15 ukazují kladný i záporný výsledek zkoušky ohněm. Ten kdo přispěl k budování obce, dostane svou mzdu, ale nemluví se zde o trestu, který musí očekávat ten, jehož dílo neobstojí. Utrpí škodu, ztrátu, ale při soudu bude zachráněn, tak se dá asi vyložit výraz „projde ohněm“. Snad v pozadí tohoto výrazu je verš z Am 4,11: „Byli jste jako oharek vyrvaný z plamenů ohniště.“ Pavel neočekává zničení svých odpůrců v ohni. Budou však muset okusit, že jejich práce neměla valného smyslu pro obec. Když Pavel mluví ve v. 14 o odměně, ta by snad mohla spočívat v eschatologické radosti z díla, na němž člověk měl účast. Záchrana těch, kteří pracovali nedostatečně, souvisí s Pavlovým přesvědčením, že tu vždy působí nezasloužený dar Boží milosti. Apoštol nechce šířit nějaký velký strach ze soudu, ale také nechce, aby jeho výroky dávaly lidem nějakou falešnou jistotu.¹¹³

4 Pozemská realita - Řím 8

Řím 8 je jeden z nejdůležitějších textů Nového zákona, který líčí křesťanský život. V předchozí 7. kapitole Pavel konstatuje jak je nemožný člověk, protože chce dělat něco dobrého, ale stále dělá něco zlého. Pavel pak nalézá východisko v Ježíši Kristu, který člověka osvobodil od hříchu a smrti. A tím se dostáváme k 8 kapitole listu Římanům.

4.1 Život Ducha

Proti řádu hříchu a smrti ve v. 2 klade Pavel nový řád Ducha.¹¹⁴ Slovo „duch“ zde označuje buď samostatnou osobu Ducha svatého nebo ducha člověka obnoveného Jeho přítomností.¹¹⁵ Ve v. 3 Pavel nazývá Mojžíšův zákon jako „bezmocný kvůli tělu“, chápe

---

¹¹¹ Tamtéž: s. 45.

¹¹² RATZINGER, Joseph. *Eschatologie – smrt a věčný život*, s. 144.

¹¹³ ORTKEMPER, Franz-Josef. *První list Korintánů*. s. 42.

¹¹⁴ Srov. Řím 3,27 – 31.

¹¹⁵ Srov. Řím 5,5n; 1,9n.

ho jen jakousi vnější normu, která není zdrojem spásy.¹¹⁶ Pouze Kristus, jenž ve své osobě zničil svou smrtí „tělo“, dokázal zničit hřích, který v těle vládl.

Hřích byl podle Pavla na Kristově těle odstraněn a my z toho máme užitek. Má to ale podmínku, musíme řídit ne podle těla, ale podle Ducha. Co je to „neřídít se podle těla, ale podle Ducha“? Je možné předpokládat, že tímto tvrzením chce Pavel vyjádřit pozvání k novému typu existence, k novému bytí, které otevřel Ježíš Kristus. Tento nový způsob žití nám umožňuje odpočinout si od všech věcí, které nás spoutávaly v minulosti a které by se snad daly opsat slovy, že je to osvobození ze zakletí sebe sama. Život podle Ducha by mohl vyjadřovat jakýsi jiný režim, čtvrtou dimenzi, která není souměřitelná s „normálním“ lidským životem a k té jsme zadarmo a z milosti pozváni.

Pavlova originalita spočívá v tvrzení, že pouze Duch nám může přijít na pomoc v naší slabosti. Pavel, i když staví na pevných bodech, co se týče morálky, které jsou nezbytné pro toho, kdo chce vejít do Božího království (1 Kor 6,9 – 11), se domnívá se, že pro ty, kteří žijí z Ducha a ne z těla, není nutný nějaký předpis.

Pavel ve v. 5 říká: „Ti, kdo žijí podle těla, totiž dychtí po tom, co je tělesné; ti, kdo žijí podle ducha, po tom, co je duchovní.“ Dále ve v. 6 mluví o tom, že „touhou těla je smrt a touhou ducha je život a pokoj“. Jak tyto verše chápat? Pavel zřejmě chápal život podle těla tak, jako život v sebestřednosti. Apoštol tu ale mluví k lidem, kteří tou „branou“, kterou je Kristus, prošli, tak vlastně mluví k lidem, kteří by už podle těla žít neměli. Ale všichni se tak bohužel nechovají. Ježíš vstoupil do tohoto světa a v lidském světě otevřel jakoby okno do nebe. Otevřel cestu, která byla zavřená, a zpřístupnil zdroj a pramen života. Zpřístupnil tuto nebyvalou novou kvalitu života, který není ze země, který je shůry, nejde vytvořit z lidských prostředků. Pavel ukazuje, jak byl člověk k tomuto zdroji pozván, k zdroji života, k studnici vody živé (Jan 4,14).

Po všeobecných výkladech k výběru mezi „tělesnou“ nebo „duchovní“ existencí ve verších 1 – 8, apoštol Pavel oslovuje ve verších 9 -11 své adresáty, jako ty, kteří žijí z moci Ducha: „Vy nejste v těle, ale v Duchu, vždyť ve vás přebývá Boží Duch. Kdo nemá Kristova Ducha, ten mu nenáleží, ale pokud je ve vás Kristus, pak třebaže tělo je vzhledem k hříchu již mrtvé, Duch je vzhledem ke spravedlnosti životem. Jestliže ve vás přebývá Duch toho, jenž vzkřísil Ježíše z mrtvých, dá ten, jenž vzkřísil Krista Ježíše

---

¹¹⁶ Srov. Řím 7,7n.

z mrtvých, také vašim smrtelným tělům život prostřednictvím svého Ducha, který přebývá ve vás.“

Pavel zde mluví o Duchu, jako o životním prostoru, v němž věřící sídlí. Apoštol Pavel má na mysli i tu skutečnost, že Duch Boží přebývá v nás, neboť Boží láska je vylita do našich srdcí skrze Ducha svatého, který nám byl dán (Řím 5,5) a naplňuje naše srdce.¹¹⁷ Věřící však má i Ducha Kristova (v. 9), a to je podmínka příslušnosti k němu. Pavel má na mysli to, když mluví o Kristu v nás, že on je mezi námi přítomen jako zabitý a vzkříšený k životu a určuje naši existenci.¹¹⁸ Snad by se dalo říci, že Pavel s důvěrou očekává, že Duch Kristův provede tu podstatnou proměnu srdce, aby naše vůle směřovala správným směrem. Abychom se rozhodovali z vnitřní motivace s vědomím, že něco chceme dělat, než že to musíme dělat.

Pavel ve v. 11 konstatuje na závěr a současně jako ohlášení velkého eschatologického výhledu (Řím 8,18 – 39), že Duch není jen principem nové správné životní cesty, ale že je to Duch toho, který vzkřísil Ježíše z mrtvých.¹¹⁹ Existuje těsná závislost mezi vzkříšením křesťanů a vzkříšením Kristovým (1 Tes 4,14). Až na křesťany přijde řada, vzkřísí je Otec touž mocí a týmž darem Ducha.¹²⁰

Bylo by dobré poukázat na skutečnost, jak dynamicky apoštol Pavel mluví o Duchu ve vztahu zkušenosti zdařilého života v církevní obci jako místu jeho eschatologické přítomnosti.¹²¹ Je třeba nezapomenout, že Pavel neoslovuje své adresáty jako jednotlivce (v. 8,9 – 11), ale jako společenství.¹²²

4.2 Boží děti

Pavel v následujících verších (v. 12 – 17) mluví o Božích dětech, které jsou vedeny Duchem Božím. V těchto verších vrcholí i jakési střetnutí s předsudkem křesťanů ze židovství, že Pavlova zvěst o ospravedlnění v Kristu podrývá mravní zákon požadovaný tórou (Řím 6,1 – 8,11).

---

¹¹⁷ Srov. 1 Kor 3,16; 6,19.

¹¹⁸ THEOBALD, Michael. *List Římanům*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 200.

¹¹⁹ THEOBALD, Michael. *List Římanům*, s. 201.

¹²⁰ Srov. Řím 1,4nn. KRAMER, Jacob. *Budoucnost zemřelých*. s. 40.

¹²¹ Srov. Ez 36,26nn.

¹²² BENEDIKT XVI. *O počátcích církve*, s. 133 – 137.

Ve v. 12 se apoštol zmíní, že nejsme „dlužníky“, toto slovo má připomínat eticky závazný charakter nově nabyté existence v Duchu a také to, že jsme zbaveni tlaků „těla“. Pavel zároveň zdůrazňuje, že dar Ducha nás osvobozuje, jak čteme ve v. 13: „Vždyť žijete-li podle své vůle, spějete ke smrti; jestliže však mocí Ducha usmrcujete hříšné činy, budete žít.“ Sobecký život vede k smrti, umrtvování chtíčů těla otvírá život, život věčný. Ve v. 13 se říká: „Vždyť žijete-li podle své vůle, spějete k smrti; jestliže však mocí Ducha usmrcujete hříšné činy, budete žít“. Ovšem tato výzva nemá nic společného s omezováním sebevědomí, naopak, je to nová životní praxe věřících, k níž nás vede Duch svatý. Tento nový životní postoj koresponduje s naší důstojností, jakou mají dospělí synové (dcery) Boží (v. 14), jako Boží děti (v. 16).¹²³

Poznávacím znakem Božích dětí je svoboda, kterou uděluje podle Pavla Duch Boží. Tuto svobodu chápal antický člověk také jako svobodu od strachu z démonů a různých bůžků. S touto svobodou od Ducha může člověk začít znova, tak jako amnestovaný vězeň, bez břemene, co sebou vlekl, za co byl ve vězení, a smí dát dar té darované svobodě, tomu novému začátku. Bude dělat dobré věci pro druhé lidi.

Působení Ducha pěkně ilustrují i některé metafory v Bibli – „Duch jako olej“¹²⁴, do toho starého zarezlého soukolí našeho vnitřního stroje najednou přichází „olej“, který tomu dá vláčnost. „Duch jako vítr“¹²⁵, vítr, který duje tím správným směrem a přichází z té správné strany.

I pro Pavla je nově získaný vztah věřících k Bohu – vztah Božích dětí skrze Ducha, skutečností konce časů, dynamickou skutečností směřující k Božímú království. Duch svatý uskutečňuje v církvi první projevy věčného života a připravuje a vede ji do věčnosti. Už teď se podílíme v Duchu svatém na Boží svatosti, na životě jeho Syna a jako synové Boží máme právo na věčnost, která je naším dědictvím (v. 17). Duch svatý je zárukou, že nám jednou připadne dědictví v nebi.¹²⁶ Tak vychází najevo, že smysl věčného života, který nám byl přislíben, spočívá v účasti na Kristově dědictví. My máme svou vlast v nebi (Flp 3,20).¹²⁷

---

¹²³ THEOBALD, Michael. *List Římanům*, s. 202.

¹²⁴ 1 Sam 16,13.

¹²⁵ Job 33,3 – 4.

¹²⁶ BOUBLÍK, Vladimír. *Boží lid*. Řím: Křesťanská akademie, 1967, s. 96 – 97.

¹²⁷ MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE. *O některých aktuálních otázkách eschatologie*. Olomouc: Refugium, 2008, s. 89.

4.3 Jistota naděje

Jestliže v předchozích kapitolách listu Římanům šlo Pavlovi o novou kvalitu přítomnosti charakterizovanou Kristem v kontrastu s minulostí, která stojí ve znamení hříchu, pak nyní apoštol ukazuje, jaká budoucnost plyne z přítomnosti víry (v. 18 – 39). Pavel chce ukázat, že víra v přítomnost Ducha života v Ježíši Kristu je pravdivá, že bude překonáno otroctví pomíjivosti, že Kristus prošel branou smrti a tím nám ji otevřel k cestě do věčnosti. Podstatou naděje je zaměření k realitě, kterou ještě není vidět.¹²⁸ Křesťan žije v duchu svobody a v naději na konečné přijetí za syna a vykoupění našeho těla.¹²⁹

Pavel nám chce ukázat, že tady na zemi v řádu stvoření nejsme tak úplně doma. My se tu můžeme těšit ze všeho krásného, pravdivého a dobrého a to nám dává tak trochu ochutnat z toho, co nás čeká jednou na věčnosti. Z hlediska věčnosti je tento svět tak trochu chladná a špatně osvětlená předsíň a my můžeme spočinout v naději, že to lepší máme ještě před sebou.

Životní plnost, sláva spojená se statutem Božího synovství se teprve musí projevit „zjevně“, to znamená vstoupit do bezprostřední zkušenosti našeho bytí (v. 18 – 19). Hmotný svět stvořený pro člověka sdílí jeho osud. Pavel zde vidí tu společnou cestu člověka a ostatního tvorstva, oba dva touží po životě, po vysvobození z otroctví pomíjivosti a smrti. Všechno tvorstvo touží po novém nebi a nové zemi.¹³⁰ Pavel ve v. 20 říká, že „tvorstvo bylo vydáno marnosti...trvá však naděje.“ Jeví se to tak, že marnost či nicota je něco vnuceného do původní podstaty stvoření. Člověk svým hříchem přivedl do stvoření tuto marnost, ale Bůh přesto ponechává prostor pro naději; na budoucím vykoupění lidí bude mít účast i stvoření. Pavel sám formuluje, že stvoření bude jednou propuštěno z otroctví zániku, aby dosáhlo svobody a slávy Božích dětí (v. 21).¹³¹

Ve v. 22 se píše o sténání a vzlykání celého stvoření, které volá po vykoupění a touze po pokoji světa. Není tato touha také oporou naděje dokonce i pro věřící? Pavel má určitě i toto na mysli s tím, že si sténání a vzlykání věřící uvědomují skrze působení

¹²⁸ THEOBALD, Michael. *List Římanům*, s. 208.

¹²⁹ MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*, s. 551.

¹³⁰ Iz 65,17; 66,22.

¹³¹ Srov. HAWTHORNE, Gerald. – MARTIN, Ralph. – REID, Daniel. *Dictionary of Paul and his letters*, s. 264;267.

Ducha ve svých srdcích. I sami věřící cítí na sobě to zaměření stvoření k životu. I toto podle Pavla posiluje křesťanskou naději. Podle Řím 8, 18 – 30 ti, kdo mají Ducha Kristova, nejen vnímají vzdychání a sténání tvorstva, ale jsou schopni je také vyložit jako výraz hluboké touhy stvoření po vykoupení.¹³² Duch svatý nás nejen provází životem, jakoby nastavuje ty nové souřadnice života, ale je nám i nápomocen v našich slabostech. „Nebot' spása je předmětem naděje; vidíme-li to, v co doufáme, pak už v to nedoufáme: jak bychom mohli v to, co vidíme ještě doufat?“ (v. 24) Doslova bychom mohli říci: „Jsme spaseni tím, že doufáme po způsobu naděje.“¹³³

V následujících verších (v. 26 – 27) si Pavel všímá modlitby věřících a doporučuje často ustavičnou modlitbu (Řím 12,12). Věřící staví při modlitbě na tom, že ho Bůh slyší. Apoštol bezpochyby přemýšlel o tajemství řeči a věděl o její omezenosti.¹³⁴ Ale dodává nám odvalu, abychom důvěřovali Božímu Duchu, jako překladateli, který zná řeč našeho srdce. Křesťanská modlitba má totiž svůj zdroj v Duchu svatém spíše než v nějakých poučných knihách o modlitbě.¹³⁵

4.4 Plán spásy

Ve v. 28 – 30 čteme, že některé lidi si Bůh vyhlédl, povolal a ospravedlnil. Pavel se zmiňuje o tom, že křesťané jsou povoláni na základě Božího rozhodnutí. Boží *ano* se týká každého lidského jedince, tudíž není omezeno. Pavel se snaží ujistit jak židovské, tak pohanské křesťany, že jsou plně součástí Boží rodiny.¹³⁶ Kristus Boží obraz přichází, aby navrátil padlému lidstvu lesk tohoto božského obrazu, který byl hříchem zkalen (v. 29). Vrací mu právo na slávu. Tato sláva, která je Kristu vlastní jakožto Božímu obrazu (2 Kor 4,4), proniká křesťana čím dál víc, až nabude jeho tělo podobu nebeskou (1 Kor 15,49).

---

¹³² THEOBALD, Michael. *List Římanům*, s. 213.

¹³³ Srov. Řím 5,1 – 11.

¹³⁴ Srov. 1 Kor 14,10n.

¹³⁵ Srov. Jak 1,5 – 8.

¹³⁶ Srov. DUFOUR-LEON, Xavier a kol.: *Slovník biblické teologie*. 2. vydání. Praha: Academia, 2003, s. 464 – 467.

4.5 Boží láska

V následujících verších (v. 31 – 39) Pavel pokládá triumfální otázky. Hned za začátku říká: „Je-li Bůh s námi, kdo proti nám?“ Je zde vyjádřeno, že ti, kdo přitakají Božímu *ano*, se nemusejí obávat lidských soudů či institucí autorit. Veškerá obvinění, falešná nařčení a odsouzení Bůh sám vynásobí nulou. Jestliže ten nejvyšší panovník řekl nevinný, kdo to může zpochybnit, či popřít? Pavel neúnavně zdůrazňuje, že Bůh stojí na naší straně a dokázal nám to ve svém Synovi.

Říká-li se v předvěti v. 32: „On neušetřil svého vlastního Syna“, tak se touto formulací naráží na Gn 22,16¹³⁷, ale Pavel tomu dává vlastní odstín, a tím je slovo „neušetřit“. V biblickém jazyce, který Pavel ovládá,¹³⁸ je toto slovo výrazem Božího jednání v soudu. Bůh neušetřil svého Syna před kletbou hříchu (Gal 3,13), který se projevuje smrtí hříšníka. Nesl-li Ježíš tuto kletbu na našem místě, pak nad ní byl vykonán soud, který jsme si zasloužili my.¹³⁹ Vezme-li Bůh naše ospravedlnění na sebe, je-li naším obhájcem Kristus, po té co dosáhl cíle své cesty, kdo by nás ještě chtěl volat před soud?¹⁴⁰ Předobraz jistoty vítězství Pavel patrně našel už ve slovech Božího služebníka (Iz 50,7 – 9):

„Panovník Hospodin je moje pomoc,

proto nemohu být potupen, proto tvář svou nastavuji, jako kdyby byla z křemene, a vím, že nebudu zahanben.

Blízko je ten, jenž mi sjednává spravedlnost.

Kdo chce vést se mnou spory? Postavme se spolu!

Kdo bude můj odpůrce na soudu? Ať ke mně přistoupí!

Hle, Panovník Hospodin je moje pomoc.

Kdo mne chce obvinít ze svévole?

Nejen zkušenost viny a obžaloby, ani tělesná a duševní strádání už nemají a nemohou zatemňovat Boží skutečnost. Můžeme číst Ježíšův příběh tak, že Bůh trpí spolu s lidmi, za ně, místo nich. Není nic, co by bránilo jeho otcovské lásce ztotožnit se s lidmi

---

¹³⁷ „Přisáhl jsem při sobě, je výrok Hospodinův, protože jsi to učinil a neodepřel jsi mi svého jediného syna.“

¹³⁸ Srov. Řím 11,21.

¹³⁹ THEOBALD, Michael. *List Římanům*, s. 223.

¹⁴⁰ Srov. RYŠKOVÁ, Mireia. *První list Tesalonickým*, s. 58.

v jejich trápení. Láska v Pavlově pojetí vyznačuje kvalitu vztahu, který je založen na sebedarování (Boha i člověka) a na víře (u člověka).¹⁴¹ Dává to jiný rámec v utrpení věřících, když vědí o nekonečné lásce Boží a o tom, že jejich utrpení nejsou Bohu neznámá. Bůh na vlastní kůži ví, co je pohrdání, ukřivdění, a proto máme přímluvce v nebi.

Pavel se ve v. 35 ptá: „Kdo nás odloučí od lásky Kristovy?“ a nabízí různé možnosti. Ujistění o vyvolení je primárně důležité, je důkazem Boží lásky, od níž nemůže křesťana nic odloučit.¹⁴² Nic nás nemůže odloučit od lásky Kristovy¹⁴³, snad jedině my sami. Můžeme zatvrdit své srdce. Srdce může ztvrdnout, pokrýt se tukem, může se stát to, co v podobenství o marnotratném synu.¹⁴⁴ To co se stalo tomu druhému synu, byl zbožný, ale jeho srdce ztvrdlo a najednou bylo daleko od otce, který ho miloval, ale on to nebyl schopen vnímat.

Pavel ve v. 37 oslavuje vítězství navzdory okolnostem: „Ale v tom všem velkolepě vítězíme prostřednictvím toho, jenž si nás zamiloval.“ Snad má Pavel na mysli něco podobného, jako byl příběh mladíků, kteří měli být hozeni do pece a věřili, že je Bůh zachrání.¹⁴⁵ Habakuk zpívá: „I kdyby fíkovník nevypučel, réva nevydala víno... já budu oslavovat Hospodina.“¹⁴⁶ Ale to největší vítězství nad zlem stejně najdeme v Ježíšově příběhu – ten, který jde z lásky na smrt, nad smrtí zvítězí.

Apoštol končí osmou kapitolu verši 38 – 39, když říká: „Ano jsem si tím jist, ani smrt, ani život, ani andělé, ani knížata, ani přítomnost, ani budoucnost, ani mocnosti, ani výšina, ani hlubina, ani žádné jiné stvoření nás nedokáže odloučit od Boží lásky projevené v Ježíši Kristu, našem Pánu.“ Zde zmiňované mocnosti, výšina, hlubina označují bezpochyby tajemné síly kosmu, jež podle starověkého chápání jsou člověku více méně nepřátelské.¹⁴⁷ Pavel nabádá křesťany, aby důvěřovali Bohu, který jim všechny tyto jistoty nabízí. Bůh je hoden té důvěry.

---

¹⁴¹ RYŠKOVÁ, Mireia. *První list Tesalonickým*, s. 42.

¹⁴² Tamtéž, s. 45.

¹⁴³ Srov. BENEDIKT XVI. *Apoštol Ježíše Krista*, s. 32.

¹⁴⁴ Lk 15,11 – 32.

¹⁴⁵ Dan 3,19n.

¹⁴⁶ Hab 3,17 – 19.

¹⁴⁷ Srov. POKORNÝ, Petr. *List Efezským*. s. 30.

5 Zmrtvýchvstání

V dlouhé kapitole 1 Kor 15, 1-58 dává Pavel do úzké spojitosti vzkříšení Ježíšovo, vzkříšení křesťanů a hodnocení i směr nynějšího života. Na konci kapitoly pak souhrnně formuluje důsledek: „Proto buďte pevní, moji milí bratři, nedejte se zviklat a vždy vynikejte v díle Páně. Víte přece, že vaše námaha není marná, když ji konáte ve spojení s Pánem“. Ona námaha není marná, protože vede ke vzkříšení, k blaženému životu se vzkříšeným Pánem.

Vzkříšení ukazuje, že Boží moc je větší než smrt. Život vlastně vznikl z neživého, život začíná z mrtvého.

Pavel Kristovo vzkříšení velmi zdůrazňuje a staví ho jako jednu z nejtěžejnějších otázek vůbec. Kdyby totiž nemělo vzkříšení platit, tak potom celé křesťanství by nemělo smysl. Apoštol se soustředí na význam Pána Ježíše jako Krista, na jeho vzkříšení jako počátek naděje na vzkříšení ostatních lidí. Kristovo vzkříšení a naše vzkříšení je totéž.

Apoštol Pavel otvírá v 15. kapitole poslední velké téma 1. listu Korint'ánům. Podnětem k tomu bylo to, že někteří korintští křesťané odmítali učení o vzkříšení mrtvých (1 Kor 15, 12) a tím zpochybňovali jeden z ústředních bodů křesťanské víry. Pavel nechce, aby byli ti, co neuznávají vzkříšení vyloučeni z obce. Pokouší se je přesvědčit argumenty a celá 15. kapitola je svědectvím takového přesvědčování.

5.1 Základ vzkříšení

V prvních verších 15. kapitoly připomíná Pavel Korint'ánům podstatný obsah své zvěsti, kterou jim odevzdal za svého prvního pobytu v Korintu. Klade důraz na to, co jim zvěstoval k jejich záchraně. Ve verších 3 – 4 jsou zárodky budoucího vyznání víry. Text vedle sebe staví čtyři rozhodující výpovědi o Kristu:

- 1) Kristus zemřel za naše hříchy, podle Písma,
- 2) a byl pohřben
- 3) a třetího dne byl vzkříšen, podle Písma,
- 4) a zjevil se Kéfovi, potom Dvanácti.

Vzkříšení Ježíše Krista neznamena návrat do pozemského života v časoprostoru, ale jeho přijetí do Boží transcendence a věčnosti. Ve vzkříšeném Ježíšovi se svědkové setkávají s transcendentní skutečností Boží.¹⁴⁸

Ve verších 8 – 11 vkládá apoštol do řady velikonočních zjevení svůj vlastní zážitek obrácení u Damašku. Tím chce posluchačům sdělit, že je rovnocenným svědkem toho, že vzkříšený Ježíš žije.¹⁴⁹ V řadě svědků se staví na poslední místo. Jak k těmto zjevením docházelo, se z novozákonních textů nedozvíme. Zjevení jsou historicky neuchopitelná, nicméně víra učedníků bez této zkušenosti není vysvětlitelná.¹⁵⁰ Pavel nebyl ani apoštolským žákem.¹⁵¹

5.2 Popírání vzkříšení – důsledky

Jedna skupina křesťanů v Korintu popírá vzkříšení mrtvých. Tím zpochybňují podstatný prvek křesťanské víry, vylamují přímo jeho střed. Pro Pavla je tento jejich postoj nepřijatelný. Ve snaze zdolat omyly Korintů vychází Pavel z velikonočního tajemství zemřelého a zmrtvýchvstalého Krista (v. 3 – 4), které rozvádí vypočítáním zjevení zmrtvýchvstalého Ježíše (v. 5 – 11). Pavlovi je jasné, že otázka Ježíšova vzkříšení úzce souvisí s otázkou vzkříšení mrtvých, s tím v co mohou lidé pro sebe doufat. Hned ve v. 12 Pavel zřetelně ukazuje toto propojení: „Když se tedy zvěstuje o Kristu, že byl vzkříšen, jak mohou někteří mezi vámi říkat, že není zmrtvýchvstání?“

Pavel tvrdí, že není-li zmrtvýchvstání (v. 13), či vzkříšení (v. 16), pak nebyl vzkříšen ani Kristus. Pak ve v. 14 – 15 a 17 – 19 Pavel přemýšlí o tom, jaké by to mělo důsledky, kdyby měli pravdu ti, kdo popírají vzkříšení. Víra obce by byla nesmyslná, byla by iluzí a sebeklamem.¹⁵² Zůstali bychom sami s problémem viny a osamoceni bychom ještě více zůstali s problémem smrti.¹⁵³ Kdo vložili svou naději do Krista jen v tomto životě, tak to jsou ti, kdo popírají vzkříšení. Jejich naděje je příliš malá, protože nesahá až za hranice smrti.

---

¹⁴⁸ ORTKEMPER, Franz-Josef. *První list Korintánům*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 138.

¹⁴⁹ Srov. 1 Kor 9,1n.

¹⁵⁰ Srov. RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského*, s. 261.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 291.

¹⁵² ORTKEMPER, Franz-Josef. *První list Korintánům*, s. 142.

¹⁵³ Srov. BENEDIKT XVI. *Apoštol Ježíše Krista*, s. 69.

5.3 Bůh všechno ve všem

Ve v. 20 Pavel říká: „Avšak Kristus byl vzkříšen jako první z těch, kdo zesnuli“. Z tohoto verše je cítit neotřesitelná jistota apoštolovy víry. Když Pavel mluví o Kristu, jako o „prvním“, tak má zřejmě souvislost s prvotinami, které se podle Ex 23,19 měly přinášet Bohu a platily zástupně za celou zemi. Tímto srovnáním ilustruje Pavel své přesvědčení, že Ježíšovo vzkříšení je základem naděje pro všechny.¹⁵⁴

Ve v. 22 říká Pavel dvakrát „všichni“, jako by Ježíšovo vzkříšení bylo základem života pro všechny¹⁵⁵ a ve v. 28 ještě více apoštol otevře perspektivu k universalitě, že „Bůh bude všechno ve všem“. Ve v. 22 – 28 chce Pavel ukázat perspektivu naděje, která vyplývá z Ježíšova vzkříšení ze smrti.¹⁵⁶ Naděje je v tom, že bude přemožena smrt, naděje ve způsob bytí, kde není smrt. To se dá vysvětlit jakousi jinou existencí, kde bude Bůh všechno ve všem. Když se podíváme na v. 27 – 28, tak se tam šestkrát objevuje slovo „podřídil“, to je slovo, které bylo používáno v sociální sféře. Děti se mají podříditi rodičům, poddaní panovníkovi. Pavel má zřejmě na mysli společenskou strukturu, která bude nesena poslušností jedné Boží vůli.

V následujícím textu (v. 29 – 34) znovu Pavel připomíná Korint'ánům nerozlučnou souvislost mezi Ježíšovým vzkříšením a vzkříšením mrtvých. V Korintě existuje skupina charizmatiků, kteří se cítí nadřazení ostatním a vymanění již ze závislosti na své tělesnosti, jsou naplnění poznáním. Tato skupina se pod vlivem svého přesvědčení cítila již plně v oblasti spásy (podobně jako gnostikové), oni už dosáhli nesmrtelnosti své duše a tělesnost nehraje žádnou roli. Podle nich nemá tělo na vzkříšení podíl. Kdyby tomu tak bylo, že naděje je jenom v tom, že přežívá duše, která je sama o sobě z povahy nesmrtelná, tak nemusíme mluvit o vzkříšení.¹⁵⁷ S tím Pavel samozřejmě nesouhlasí a nelíbí se mu ani praxe zástupného křtu za zemřelé příbuzné.¹⁵⁸ Dále připomíná, že kdyby nebylo vzkříšení z mrtvých, tak by měli pravdu ti, kdo ve smyslu pijácké písni

---

¹⁵⁴ Srov. Řím 8,29.

¹⁵⁵ Srov. RYŠKOVÁ, Mireia. *První list Tesalonickým*, s. 120. KRAMER, Jacob. *Budoucnost zemřelých*, s. 24.

¹⁵⁶ ORTKEMPER, Franz-Josef. *První list Korint'ánům*, s. 144.

¹⁵⁷ Srov. RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského*, s. 358 – 360.

¹⁵⁸ Tohoto jinde nedoloženého zvyku využívá Pavel ke své argumentaci.

z Iz 22,13 razí heslo: „Jezme a pijme, neboť zítra zemřeme“. Na první pohled to vypadá optimisticky, ale na druhý pohled to prozrazuje hluboké zoufalství.

5.4 Způsob vzkříšení

Smrt je nejen zničením dějinného způsobu lidského bytí, je to také počátek hluboké proměny člověka, jeho způsobu bytí a jednání. V eschatologickém přechodu, který začíná smrtí a uzavírá se všeobecným vzkříšením, se uskutečňuje tajemná proměna člověka. Taková přeměna by se dala označit jako „zduchovnění“.¹⁵⁹

Tělesnost vzkříšení byla zjevně nepřijatelná těm, kdo v Korintu popírali vzkříšení. Pavel na jejich námitky reaguje ve v. 35 – 49. Předmětem sporu je „tělesnost“ vzkříšení. Jak povstanou mrtví? V jakém těle přijdou? Pavel se staví proti převládajícímu židovskému názoru, který chápe vzkříšené tělo v úplné totožnosti s pozemským tělem a svět vzkříšený jako pokračování světa nynějšího. Tyto představy totálně rozbilo apoštolovo setkání se Zmrtvýchvstalým, který se jako zcela rozdílný vymykal pozemskému vidění a poznání, který nepodléhal zákonům materie. Zjevil se jako někdo z Božího světa a stal se viditelným na způsob teofanie.¹⁶⁰ Každý naturalistický názor na vzkříšení je tu popřen. Je bezvýznamné hloubání o tom, jak by se pomíjivé přeci jenom mohlo stát nepomíjivým. Podle Pavla se tomu nestane.¹⁶¹ Ve v. 36 poukazuje na fakt známý ze zkušenosti, že semeno musí nejprve zemřít, má-li z něj být nová rostlina. I v tehdejší židovstvu se užívalo srovnání se semenem ke znázornění vzkříšení mrtvých. Pavlovi jde o to, že budoucímu životu předchází nevyhnutelně smrt. To je argument proti těm lidem v Korintu, kteří se domnívají, že již teď mají naplnění.

Ve v. 37 se říká: „A co zaséváš, není tělo, které vzejde, nýbrž holé zrno, ať už pšenice nebo jiné rostliny“. Pavel tím myslí to, že vzkříšené tělo bude rozdílného druhu od těla pozemského. Nechce tím ovšem popřít identitu pozemského a vzkříšeného člověka. Právě slova o vzkříšení Ježíše přikládají této identitě maximální význam.¹⁶² U vzkříšeného Krista se klade důraz, že je to individuálně on. Pokud to Pavel myslí tak, že

---

¹⁵⁹ BOUBLÍK, Vladimír. *Teologie dějin spásy*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 146 – 149.

¹⁶⁰ Srov. 1 Kor 15,50

¹⁶¹ RATZINGER, Joseph. *Eschatologie - smrt a věčný život*, s. 108.

¹⁶² Srov. 1 Kor 15, 3 – 5.

Kristus je první kdo prošel „branou“ smrti, tak z toho může vzniknout naděje na jakési uchování vědomé kontinuity, individuality jednotlivých lidí.

V následujícím textu (v. 38) Pavel připomíná bohatství druhů rostlin a následně to, že při růstu každé rostliny ze semena je patrná stvořitelská Boží moc. Snad by se dalo říci, že Bůh mu (zrnu) dává tělo, jak chce. Podle lidových představ bylo klíčení procesem, jenž závisel na dobré vůli božstva, nikoliv přirozeným jevem.¹⁶³ Ve v. 39 – 41 apoštol chce skeptické odpůrce vzkříšení v Korintu upozornit na rozmanitost pozemských forem života až po úžas, který vzbuzuje zář vycházející z hvězd. Chce tím naznačit kreativitu Boží, která se projeví v novém stvoření.

Jestliže Pavel ve v. 44 užívá s důrazem slova „tělo“, pak mu jde obzvlášť o totožnost a individualitu osoby, která nebude novou skutečností vymazána, ale bude nově stvořena. Pro Pavla je stejně jako pro biblickou tradici duše vitálním principem, jenž oživuje lidské tělo. Srovnává pomíjivé pozemské tělo s nepomíjivým duchovním tělem. Tělesnost vzkříšení je určována Duchem, Kristem, který se stal „Duchem oživujícím“ svým vzkříšením z mrtvých. Duch už je nyní ve věřících živou skutečností, jako závdavek budoucího naplnění.¹⁶⁴ Nesmrtelnost je spojena se vzkříšením těla prostřednictvím Ducha, božského principu, jež Bůh člověku předtím odňal v důsledku hříchu (Gn 6,3), a jež mu vrací prostřednictvím spojení se zmrtvýchvstalým Kristem, oživujícím Duchem. Z duší obdařeného těla se pak stává tělo „pneumatické“, neporušitelné, nesmrtelné, oslavené. Můžeme důvěřovat, že Boží stvořitelská moc, která stvořila nynější pomíjivé tělo, stvoří i tělo budoucí, nepomíjející.¹⁶⁵ V. 45 líčí Krista jako toho, který má moc předávat životodárného Ducha svou nepomíjivou životní silou. Pouze Boží životodárný Duch dokáže dát ve smrti nový život.¹⁶⁶

Ve v. 47 – 49 rozvíjí Pavel paralelu Adam – Kristus. Prvního člověka, Adama, učiněného z pomíjivé látky země (Gn 2,7) srovnává s druhým člověkem, Kristem, který je z nebe. Pavel chápe vzkříšení jako obnovu Božího aktu stvoření, překonávající první stvoření.

---

¹⁶³ Srov. 2 Mak 7, 22 – 23.

¹⁶⁴ Srov. Řím 8,23.

¹⁶⁵ ORTKEMPER, Franz-Josef. *První list Korintánům*, s. 151.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 152.

5.5 Smrt již nezvítězí

Jako smrtelní a pomíjiví lidé, kteří nezrušitelně podlehnou smrti, nemůžeme jen tak přejít do nepomíjivosti Božího království.¹⁶⁷ Apoštol Pavel tvrdí, že je třeba proměny a rozvádí to v prorockém poučování ve verších 51-52. Je zřetelně znát, že Pavel stále počítá, že se za svého života dočká návratu Pána Ježíše. Dá se usuzovat, že apoštol předpokládá, že většina jeho posluchačů zemře ještě před příchodem Pána, ale sám sebe se mezi ně nepočítá. To je srozumitelné z konce verše 52.¹⁶⁸ Jakkoliv tomu je, tak nikdo nebude moci vejít do naplnění neproměněn, živí i mrtví musí být proměněni. Naplnění a budoucí slávu si nelze představovat v pojetích času.

Pavel se nesnaží sáhodlouze popisovat události konce. Z tradiční apokalyptické literatury tehdejší doby si bere jen výraz polnice, jako něco, co ohlašuje den Páně.¹⁶⁹ Pavlovi nejde o to vyhovět někomu v jeho zvědavosti, jak to vše bude. Zásadní je to, že pro vstup do Božího království potřebujeme být proměněni. Je to Bůh, kdo poskytuje nový život a způsobuje proměnu, proto také trpné rody v tomto verši. Naše pomíjivá existence musí být proměněna v novou, nepomíjející existenci. Obraz nového oblečení, šatu vyjadřuje i vnitřní proměnu nechat se vést Kristem, s kterým jsme spojeni křtem.¹⁷⁰ Existuje krásný text Řehoře Naziánského, ve kterém připodobňuje svátost křtu mimo jiné k šatu, který zakrývá naší hanbu.¹⁷¹

Verš 54 zdvojuje přesvědčení, že naše nepomíjivost bude jednou překonána. Apoštol si tím je skálopevně jist. Na podporu svého přesvědčení volně cituje dva prorocké výroky. První je o vítězství nad smrtí a je z knihy Izajáše 25,6-8, tedy že smrt je nakonec pohlcena Božím vítězstvím (1Kor 15,54) nebo také, že smrtelné bude pohlceno životem (2 Kor 5,4). Sloveso „katapinein“ doslova znamená polknout, v přeneseném slova smyslu, pozřít a následkem naprostého zničení. Toto pohlcení v daném případě znamená vítězství nad smrtí.¹⁷² K tomuto citátu hned Pavel přiřazuje druhý, tentokrát z proroka Ozeáše 13,12-14. Apoštol ale mění význam veršů. V Ozeášově proroctví se Hospodin ohlíží po jedovatém ostnu smrti, aby Efraima a celé severní království

---

¹⁶⁷ Srov. Řím 1,23

¹⁶⁸ ORTKEMPER, Franz-Josef. *První list Korint'anům*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 153.

¹⁶⁹ Srov. JI 2,1; Sof 1,14-16

¹⁷⁰ ORTKEMPER, Franz-Josef. *První list Korint'anům*, s.154 .

¹⁷¹ Sv. ŘEHOŘ, Naziánský, *Orationes*, KKC 1216

¹⁷² BALTHASAR, Hans Urs von. *Síla křesťanské naděje*. Olomouc: Velehrad, 1995, s. 98.

potrestal. Pavel ale tento text používá v jiném významu, a to jako vítězný pokřik nad smrtí, jako výsměch smrti, která ztratila svou sílu. Smrt pozbyla svou sílu, kterou čerpala z hříchu. Pavel tvrdí, že smrt nabývala svou sílu ze Zákona, protože Zákon upozorňoval člověka na hřích, ale sám s ním nemohl nic dělat. Zákon na hřích člověka upozorňoval, ale zároveň ho připravoval na příchod Mesiáše. Jestliže za nás Ježíš zemřel a vstal z mrtvých, vzal na sebe náš hřích, tak ten nám již nemůže ublížit. Tím skončila usvědčující moc Zákona a je již také překonána smrt.

Závěr

Každé křesťanské pojednání o posledních věcech, jež se nazývá eschatologie, vychází vždycky z události vzkříšení. V této události poslední věci už začaly a v jistém slova smyslu jsou již přítomny.

Téma vzkříšení otvírá novou perspektivu, totiž čekání na Pánův návrat. Vede nás to k zamyšlení nad vztahem mezi přítomnost, časem církve a Božího království, a budoucností. Podle Pavlova pochopení se čas víry nedá dělit podle schématu světového času, co bylo, co je a co bude. Člověk se svou vírou, svým bytím v Kristu podílí v tomto čase na vykoupení, ale samozřejmě spásy ještě nedocílil. Pavel v listu Filipánům nabádá křesťany k radosti, když jim říká: „Pán je blízko“ (Flp 4,4 – 5). Korintány poučuje v konfrontaci s těmi, kteří vykládali vzkříšení jinak, že vzkříšení z mrtvých je realitou, na níž budou mít podíl všichni bez ohledu na to, zda zemřeli nebo se paruzie dočkají jako živí, protože znamená radikální proměnu z pomíjejícího v nepomíjejícího (1 Kor 15,51 – 54). Pavel, ale také na druhou stranu říká, že čas je naplněn (Gal 4,4), že nové stvoření je v Kristu přítomností. Člověk je v Kristu nové stvoření, žije v radikálně novém vztahu k Bohu v podmínkách tohoto světa.¹⁷³

Dalším neméně důležitým aspektem Pavlovy eschatologie je otázka *paruzie*, tedy druhého příchodu Krista.¹⁷⁴ Pavel popisuje Kristovu paruzii těmi nejživějšími barvami, ale za všemi těmi obrazy je jasně cítit poselství, že naší budoucností je být s Pánem. Jako věřící už i v tomto životě jsme s Pánem a naše budoucnost, chceme-li věčný život, již započala.

V druhém listu Tesaloničanům¹⁷⁵ hovoří Pavel o záporných věcech, které budou předcházet oné závěrečné události. Zmiňuje se také o tom, že by křesťané neměli hned tak očekávat druhý Kristův příchod a neměli by tím pádem vést zahálčivý život. Jasně říká: „Kdo nepracuje, ať nejí“, (2 Tes 3,10). Jinak řečeno, očekávání Kristovy paruzie, nikoho nezprošťuje závazků na tomto světě. Je to právě naopak, máme pracovat v tomto

---

¹⁷³ Srov. BORNKAMM, Günther. *Apoštol Pavel*, s. 187.

¹⁷⁴ Srov. Tes 4,13 – 18.

¹⁷⁵ Mnozí exegeté považují list za deuteropavlovský.

světě a pro tento svět. Obnova světa se netýká jen člověka, nýbrž celého stvoření. Očekávání Pánova návratu tedy zahrnuje odpovědnost za tento svět.¹⁷⁶

Dalším prvkem Pavlova učení ohledně eschatologie je *universální povolání k víře*, která spojuje Židy a pohany a je určitou anticipací budoucí skutečnosti. Můžeme tedy říci, že už nyní přebýváme v nebi s Ježíšem Kristem. Židé i pohané jsou povoláni Bohem na stejné úrovni a všem se dostává ospravedlnění skrze víru. Toto téma probírá Pavel také v listě Galat'ánům, kde se odvolává na Božího ducha, kterého dostali skrze víru (Gal 3,1 – 5).

Dále stojí za připomenutí, že Pavel očekává vzkříšení celého člověka, tedy i těla (Řím 8,22n). V tom vede polemiku s těmi, kteří tuto myšlenku pokládají za nedůležitou.¹⁷⁷ Vůči těmto oponentům, pojednává Pavel otázku tělesnosti vzkříšení tak, že používá zkušenost nové tělesnosti Pána, který vstal z mrtvých, pro pochopení vzkříšení mrtvých vůbec.¹⁷⁸

Co je pro Pavlovo učení ještě charakteristické, je vzájemné propojení spásy a volání k poslušnosti. Podíl na spáse má člověk už tady na zemi v lásce Kristově¹⁷⁹. Jak Pavel neúnavně zdůrazňuje, když říká, že Bůh je na naší straně a dokázal nám to ve svém Synu. Apoštolova napomenutí jsou zřejmě jinou podobou jeho poselství o spáse. Krásná ukázka jeho pareneze se nachází v listu Římanům: „Vybízím vás, bratři, pro Boží milosrdenství...“ (Řím 12,1). Také v už výše popisovaném hymnu Filipánům (Flp 2,6 – 11): „Necht' je mezi vámi toto smýšlení, jako je v Kristu Ježíši“, což by sedalo přetlumočit: „V Kristu Ježíši nás dění spásy zahrnuje jako skutečnost“. Anebo když Pavel říká Korint'ánům (1 Kor 5,6 – 8): „Odstraňte starý kvas, abyste byli novým těstem, vždyť vám nastal čas nekvašených chlebů, neboť byl obětován náš velikonoční beránek Kristus.“ Nový život podle Pavla je sám způsobem víry.¹⁸⁰

Apoštol Pavel nám ve svých eschatologických vyhlídkách říká, že jsme spaseni v naději, že dosáhneme slávy Boží,¹⁸¹ klade důraz na to, že spása je skutečná a že již

---

¹⁷⁶ BENEDIKT XVI. *Apoštol Ježíše Krista*, s. 78.

¹⁷⁷ Srov. 1 Kor 15.

¹⁷⁸ Srov. RATZINGER, Joseph. *Eschatologie – smrt a věčný život*, s. 107 – 111.

¹⁷⁹ Tzv. rozdvojená eschatologie (Již ano – ještě), což je pro Pavla velmi důležité.

¹⁸⁰ Srov. BORNKAMM, Günther. *Apoštol Pavel*, s. 192 – 193.

¹⁸¹ Řím 5,1 – 11.

započala. Slib byl splněn již tím, že nám byly dány prvotiny Ducha,¹⁸² a již nyní žije křesťan v Kristu a Kristus žije v něm.¹⁸³

---

¹⁸² Řím 8,23.

¹⁸³ Řím 6,11; Gal 2,20.

Seznam literatury

1. BALTHASAR, Hans Urs von. *Síla křesťanské naděje*. Olomouc: Velehrad, 1995.
2. BENEDIKT XVI. *Apoštol Ježíše Krista*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.
3. BENEDIKT XVI. *O počátcích církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008.
4. BORNKAMM, Günther. *Apoštol Pavel*. Praha: Kalich, 1998.
5. BOUBLÍK Vladimír. *Boží lid*. Řím: Křesťanská akademie, 1967.
6. BOUBLÍK, Vladimír. *Teologie dějin spásy*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.
7. DUFOUR-LEON, Xavier a kol.: *Slovník biblické teologie*. 2. vydání. Praha: Academia, 2003.
8. HAWTHORNE, Gerald. – MARTIN, Ralph. – REID, Daniel. *Dictionary of Paul and his letters*. Leicester: Inter Varsity Press, 1993.
9. KNOCH, Otto. *První a Druhý list Soluňanům*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000.
10. KREMER, Jacob. *Budoucnost zemřelých*. Praha: Vyšehrad, 1995.
11. MAYER, Bernhard. *List Filipánům*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000.
12. McRAY, John. *Paul. His life and teaching*. Michigan: Grand Rapids, 2003.
13. MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE. *O některých aktuálních otázkách eschatologie*. Olomouc: Refugium, 2008.

14. MÜLLER, Gerhard L. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010.
15. NOBLE, Ivana. *Po Božích stopách*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2004.
16. NOVOTNÝ, Vojtěch. *Úvod k eschatologii*. Praha: KTF UK, 2011.
17. ORTKEMPER, Franz-Josef. *První list Korint'ánům*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.
18. PAPEŽSKÁ biblická komise. *Bible a morálka*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010.
19. PETRONIUS. *Hostina u Trimalchiona*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959.
20. POKORNÝ, Petr. *List Efezským*. 2. vydání. Praha: Centrum biblických studií AV ČR a UK, 2006.
21. POSPÍŠIL, Ctirad V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 4. vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010.
22. RENDOLF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny*. 3. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003.
23. RATZINGER, Joseph. *Eschatologie - smrt a věčný život*. Brno: Barrister & Principal, 2008.
24. RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského*. Praha: Karolinum, 2010.
25. RYŠKOVÁ, Mireia. *První list Tesalonickým*. Praha: Centrum biblických studií AVČR a UK, 2007.
26. STAROZÁKONNÍ překladatelská komise. *Výklady ke Starému zákonu IV*. 2. vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.

27. THEOBALD, Michael. *List Římanům*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.